

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ та МЕНЕДЖМЕНТУ

(повна назва факультету)

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ та ФІНАНСІВ

(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня

магістр

(назва освітнього ступеня)

на тему:

БЮДЖЕТНИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ТА
ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ (НА ПРИКЛАДІ ЗБОРІВСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ)

Виконала: студентка 6 курсу, групи ПФм-61
спеціальності 072

«Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр і назва спеціальності)

Данилків Т.І.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник

Панухник О.В.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Нормоконтроль

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Завідувач кафедри

Панухник О.В.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Рецензент

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2023

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет Економіки та менеджменту

(повна назва факультету)

Кафедра Економіки та фінансів

(повна назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ЕФ

Олена ПАНУХНИК

(підпис)

(прізвище та ініціали)

«12» 09 2023 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

на здобуття освітнього ступеня магістр

(назва освітнього ступеня)

за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

(шифр і назва спеціальності)

студенту Данилків Тетяні Ігорівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Бюджетний механізм формування та використання фінансових ресурсів територіальної громади (на прикладі Зборівської територіальної громади)

Керівник роботи Панухник Олена Віталіївна, д.е.н., професор кафедри економіки та фінансів
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ректора від «21» вересня 2023 року № 4/7-917

2. Термін подання студентом завершеної роботи 18.12.2023 року

3. Вихідні дані до роботи Звітні документи Зборівської територіальної громади, офіційний Сайт Зборівської територіальної громади

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Розділ 1. Дослідження особливостей процесів бюджетної децентралізації в Україні

Розділ 2. Аналіз функціонування та фінансового забезпечення Зборівської територіальної громади

Розділ 3. Напрями підвищення ефективності фінансової компоненти функціонування Зборівської територіальної громади

Розділ 4. Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, слайдів)

Рис.1.1 Стратегічні цілі державної регіональної політики до 2027 року; Рис.2.2 Динаміка статей доходів Зборівської ТГ в розрізі податкових надходжень за період 2018-2021 рр, грн.; Рис. 2.5 Динаміка статей доходів Зборівської ТГ в розрізі статті 18000000 «Місцеві податки» за період 2018-2021 рр., грн.; Рис.2.6 Зміна загальної величини та окремих статей видатків Зборівської ТГ за 2018-2019 рр., грн.; Рис.3.1 Комплекс заходів щодо вдосконалення бюджетного механізму формування та використання фінансових ресурсів Зборівської ТГ; Рис.3.2 Параметри проектів, які розглядаються Зборівською ТГ для співфінансування; Рис.3.4 розрахунки оптимізаційної функції із врахуванням обмежень за групами ресурсів; Рис.3.7 Параметри розв'язувача для розв'язку оптимізаційної задачі; Рис.3.9 Результати розв'язку оптимізаційної задачі із співфінансування Зборівської ТГ

6. Консультанти розділів роботи		Прізвище, ініціали та посада консультанта
Розділ	Охорона праці	Радинський С.В., к.е.н., доцент
Безпека в надзвичайних ситуаціях		Стручок В.С., старший викладач кафедри ОХ

7. Дата видачі завдання «20» листопада 2023 року

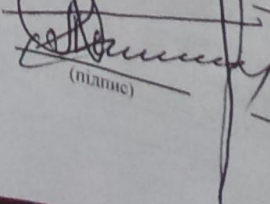
КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи
1	ВСТУП	20.11.2023-26.11.2023
2	РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЦЕСІВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	20.11.2023-26.11.2023
3	1.1. Особливості процесів бюджетної децентралізації в Україні	
4	1.2. Принципи формування фінансових ресурсів територіальної громади	
5	1.3. Аналіз інструментів фінансування функціонування територіальних громад	
6	РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБОРІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	27.11.2023-03.12.2023
7	2.1. Загальна характеристика особливостей формування та функціонування Зборівської ТГ	
8	2.2. Аналіз дохідної частини бюджету Зборівської територіальної громади	
9	2.3. Аналіз видаткової частини бюджету Зборівської територіальної громади	
10	РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ КОМПОНЕНТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗБОРІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	04.12.2023-10.12.2023
11	3.1. Удосконалення бюджетного механізму формування та використання фінансових ресурсів Зборівської ТГ	
12	3.2. Обґрунтування вибору інвестиційного проекту для співфінансування Зборівською ТГ	
13	3.3. Розробка процедури підготовки комплексної програми заходів підвищення рівня економічного добробуту Зборівської ТГ	
14	РОЗДІЛ 4 ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ	
15	ВИСНОВКИ	11.12.2023-17.12.2023
16	Попередній захист КРМ	11.12.2023-17.12.2023
17	Робота ЕК. Захист КРМ	18.12.2023-24.12.2023
		25.12.2023-31.12.2023

Студент

Керівник роботи

(підпис)

(підпис)

Данилків Т.І.
(прізвище та ініціали)

Панухник О.В.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЦЕСІВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ	
1.1 Особливості процесів бюджетної децентралізації в Україні.....	10
1.2 Принципи формування фінансових ресурсів територіальної громади.....	13
1.3 Аналіз інструментів фінансування функціонування територіальних громад.....	16
Висновки до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБОРІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	
2.1 Загальна характеристика особливостей формування та функціонування Зборівської ТГ.....	21
2.2 Аналіз дохідної частини бюджету Зборівської територіальної громади.....	24
2.3 Аналіз видаткової частини бюджету Зборівської територіальної громади.....	41
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ КОМПОНЕНТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗБОРІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	
3.1 Удосконалення бюджетного механізму формування та використання фінансових ресурсів Зборівської ТГ.....	54
3.2 Обґрунтування вибору інвестиційного проекту для співфінансування Зборівською ТГ.....	57
3.3 Розробка процедури підготовки комплексної програми заходів підвищення рівня економічного добробуту Зборівської ТГ.....	64
Висновки до розділу 3.....	69

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1 Охорона праці Зборівської територіальної громади.....	70
4.2 Організація надання фінансової допомоги мешканцям територіальної громади, які потерпіли від наслідків надзвичайних ситуацій.....	71
Висновки до розділу 4.....	73
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	75
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	86

ВСТУП

Актуальність теми. Процеси децентралізації в Україні передбачають так звані «відцентрові» зміни у бюджетному механізмі формування та використання фінансових ресурсів територіальної громади. Перерозподіл фінансових ресурсів між бюджетами різних рівнів створює передумови до відносної автономії та самостійності територіальних громад (далі – ТГ).

Удосконалення управлінських підходів як до накопичення фінансових ресурсів, так і їх витрачання є пріоритетним завданням органів місцевого самоврядування.

Метою проведення дослідження є розробка напрямів підвищення ефективності функціонування Зборівської територіальної громади через вдосконалення бюджетного механізму формування та використання фінансових ресурсів.

Основними завданнями, на виконання яких спрямована кваліфікаційна робота, є такі:

1. Виявити особливості процесів бюджетної децентралізації в Україні
2. Дослідити принципи формування фінансових ресурсів територіальної громади
3. Проаналізувати інструменти фінансування функціонування ТГ
4. Подати загальну характеристику особливостей функціонування Зборівської ТГ
5. Провести аналіз дохідної частини бюджету Зборівської територіальної громади
6. Проаналізувати видаткову частину бюджету Зборівської територіальної громади
7. Розробити напрямки вдосконалення бюджетного механізму формування та використання фінансових ресурсів Зборівської ТГ
8. Обґрунтувати доцільність вибору інвестиційного проекту для співфінансування Зборівською ТГ

9. Здійснити розробку процедури підготовки комплексної програми заходів підвищення рівня економічного добробуту Зборівської ТГ

10. Дослідити стан охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях у Зборівській територіальній громаді

Об'єктом дослідження є Зборівська територіальна громада.

Предметом дослідження є бюджетний механізм формування та використання фінансових ресурсів Зборівської територіальної громади.

Методи дослідження. Для виконання сформованих завдань кваліфікаційної роботи використовувалися такі методи наукових досліджень: узагальнення, аналіз та синтез, імітаційне моделювання тощо.

Інформаційною основою кваліфікаційної роботи стали підручники, законодавчі документи, наукові публікації, фінансова звітність Зборівської територіальної громади.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці напрямів підвищення ефективності фінансової компоненти функціонування Зборівської територіальної громади.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у тому, що запропоновані управлінські заходи можуть бути застосовані Зборівською територіальною громадою у подальшій діяльності з метою покращення її функціонування.

Апробація. Основні тези, які стосуються предмету дослідження, були апробовані під час роботи ІХ, Х, ХІ Міжнародних науково-практичних конференцій «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах» (2022-2023 рр.).

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та пропозицій; викладена на 86 сторінці тексту, містить 19 рисунків, 20 таблиць, 8 додатків. Список використаних джерел складається з 44 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОЦЕСІВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

1.1 Особливості процесів бюджетної децентралізації в Україні

Державне управління в Україні протягом останнього десятиліття зазнало досить багато ґрунтовних змін, особливо в частині децентралізації та формування об'єднаних територіальних громад. Поряд із цими процесами розвивалися процеси бюджетної децентралізації, які фактично заклали основи фінансового забезпечення їх функціонування. Тобто, пройшли зміни в системі місцевого самоврядування шляхом децентралізації влади та децентралізації всієї бюджетної системи.

Важливе місце в процесах урядових змін відводиться саме бюджетній децентралізації, адже саме завдяки їй держава має змогу збалансувати потреби та можливості місцевих громад інструментами бюджетного вирівнювання, дотування та інше.

Г.В. Возняк [1] вважає, що бюджетна децентралізація – це система відносин, що виникають між різними рівнями влади у процесі розподілу повноважень щодо прийняття управлінських рішень із формування та використання бюджетних ресурсів. О.Д. Василик [2] під бюджетною децентралізацією розуміє процес передачі повноважень (функцій, компетентності, відповідальності) від центральних органів влади до місцевих.

Весь процес децентралізації розпочався ще в 2014 році з прийняттям концепції реформи органів місцевого самоврядування та державного управління, яка передбачає передачу фінансових ресурсів з центрального до місцевих бюджетів. Це створює можливості для органів місцевого самоврядування розробляти програми соціально-економічного розвитку на місцевому рівні та їх повноцінно фінансувати.

Також децентралізація передбачає передачу частини владних повноважень у сфері фінансового управління та планування місцевим органам самоврядування. Тому саме вони визначають пріоритетні напрямки розвитку громади та принципи, за якими здійснюється їхнє фінансування. Такий підхід дає можливість членам громад реально впливати на розвиток «на місцях».

Крім того, бюджетна децентралізація передбачає створення механізмів контролю та обліку використання фінансових ресурсів на місцевому рівні, тобто, впровадження систем фінансового моніторингу, специфічної звітності, що в свою чергу сприяє прозорості публічних фінансів.

Важливим кроком у здійсненні реформи децентралізації та реформуванні системи місцевого самоврядування є «Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України 1 квітня 2014 р. [3]. Вона визначає шляхи та механізми створення та подальшу організацію влади в територіальних одиницях. Реалізація концепції передбачає план заходів:

- вироблення та прийняття рішень щодо засад здійснення реформи децентралізації;
- розробити та внести зміни до Конституції України в частині децентралізації;
- внести зміни до Податкового та Бюджетних кодексів України, для здійснення фінансової децентралізації та фінансової підтримки створених громад;
- на законодавчому рівні врегулювати питання передачі до комунальної власності об'єктів, які знаходилися у юрисдикції інших органів державної влади.

Найбільш ґрунтовно офіційне бачення реформи децентралізації відображене у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р., затвердженій Постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 [4].

Органи державної влади закріпили пріоритетність бюджетної децентралізації в таких документах як Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» [5] та Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [6].

Бюджетна децентралізація в сучасних умовах розглядається як необхідна умова успішної децентралізації державних функцій у контексті демократичних перетворень, за допомогою якої вирішуються широке коло управлінських питань [7]:

- відкриваються додаткові можливості щодо формування місцевих бюджетів;
- збільшується свобода у використанні коштів органами місцевого самоврядування;
- зростає активність й ініціатива місцевої влади; посилюється відповідальність за вирішення місцевих проблем;
- посилюється контроль за виконанням бюджету;
- підвищується результативність трансфертної політики;
- проводиться ефективне фінансове вирівнювання.

Звичайно, що проведення такої важливої та інституційно складної реформи, стосувалося не тільки реформування системи органів місцевого самоврядування, а й практично усіх Міністерств та управлінь.

Одним з ключових нормативно-правових актів розвитку реформи стала Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2027 року [8], стратегічною метою якої розвиток та єдність, орієнтовані на людину – гідне життя в згуртованій, децентралізованій, конкурентоспроможній і демократичній Україні. Стратегічна мета державної регіональної політики до 2027 року досягається на основі трьох стратегічних цілей, які показані на Рис. 1.1.

Рисунок 1.1 Стратегічні цілі державної регіональної політики до 2027 року

Джерело: сформовано автором на основі [8]

Держава повинна реалізовувати усі свої функції, на що необхідні фінансові ресурси. Сталий розвиток держави також неможливий без ощадного використання фінансових ресурсів та збалансованого наповнення бюджетів усіх рівнів. Саме з такою метою і була запроваджена і реалізована система бюджетної децентралізації.

Отже, процеси бюджетної децентралізації сприяють зміцненню демократичних принципів управління, дозволяє членам громад реально впливати на розподіл фінансових ресурсів.

1.2 Принципи формування фінансових ресурсів територіальної громади

Наповнення бюджетів громад є важливим елементом фінансової діяльності територіальних одиниць, тому органи місцевого самоврядування вкрай зацікавлені у стимулюванні бізнесу реєструватися та вести активну діяльність саме на території конкретної об'єднаної територіальної громади.

У Табл. 1.2 подана інформація щодо податкових надходжень, які формують доходи органів місцевого самоврядування в Україні.

Таблиця 1.2

Доходи органів місцевого самоврядування в Україні

Податки	Збори та інші платежі	Інші доходи
<p>60% податків на доходи фізичних осіб.</p> <p>80% екологічного податку.</p> <p>5% акцизного податку з реалізації підакцизних товарів. 100% єдиного податку.</p> <p>100% податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної форми власності.</p> <p>100% податку на майно (нерухомість, земля, транспорт). 10% податку на прибуток підприємств.</p>	<p>Державне мито. Плата за надання адміністративних послуг. Збір за місця для паркування транспортних засобів. Туристичний збір.</p> <p>Плата за ліцензії та сертифікати на певні види господарської діяльності.</p> <p>Надходження від орендної плати за користуванням майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності.</p> <p>Рентні плати за користуванням надрами, за спеціальне використання води та водних об'єктів, лісових ресурсів. 75 % коштів від відшкодування втрат сільськогосподарської і лісгосподарської продукції.</p> <p>Компенсаційні платежі щодо об'єктів комунальної власності. Інші збори та платежі.</p>	<p>Різноманітні трансферти.</p> <p>Власні надходження бюджетних установ.</p> <p>Надходження в межах програм допомоги і грантів міжнародних фінансових організацій та ЄС. Кошти від реалізації безхазяйного майна, знахідок, спадкового майна. Повернення кредитів, наданих із місцевих бюджетів. Кошти, отримані в процесі державних закупівель. Кошти пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту. Цільові та добровільні внески.</p> <p>Дивіденди, нараховані на акції господарських товариств, у статутному капіталі яких є комунальна власність. Інші доходи.</p>

Джерело: складено автором на основі [9]

Законодавчо окреслена система наповнення місцевих бюджетів дає органам місцевого самоврядування досить відчутну автономію у прийнятті рішень, які потребують фінансування.

Місцеве самоврядування є тим механізмом організації влади на місцях, за допомогою якого місцеві громади отримують можливість безпосередньо, незалежно від державних органів влади вирішувати проблеми, що мають відношення до їх життєдіяльності та функціонування. Територіальні громади є базисом місцевого самоврядування в державі [10].

Розглянемо основні принципи, відповідно до яких формуються фінансові ресурси об'єднаних територіальних громад в Україні.

Базовим принципом формування фінансових ресурсів ТГ, по аналогії із принципами побудови податкової системи України, є принцип самодостатності.

Це означає, що ТГ повинна мати достатньо фінансових ресурсів для забезпечення власних прямих потреб. Звичайно, інститути дотування та бюджетного вирівнювання існують, проте, кожна громада повинна розраховувати в першу чергу на власні можливості забезпечення функціонування. Для реалізації цього принципу в Україні вже збалансована бюджетна система, податкова система, законодавчо врегульовані питання, які стосуються розподілу фінансових ресурсів між різними адміністративними рівнями та в межах територіальної громади.

Наступним принципом, якого необхідно дотримуватися в процесів формування фінансових ресурсів територіальної громади, є принцип справедливості та рівності. Знову ж, він походить із системи принципів податкової системи України та означає те, що процеси збору обов'язкових платежів повинен бути прозорим, справедливим, а розподіл фінансових ресурсів повинен враховувати соціальні потреби та можливості членів громади. На території об'єднаної територіальної громади можуть проживати представники різних соціальних груп та функціонувати суб'єкти різного організаційно-правового статусу. Так от, баланс інтересів та можливостей як населення, так і бізнесу громади є вкрай важливим з огляду на необхідність забезпечення довгострокового розвитку.

Третій принцип, на основі якого повинні функціонувати територіальні громади, є принцип ефективного використання ресурсів. На допомогу дотриманню такого принципу може стати проектний підхід. Тобто, громада повинна мати стратегію, програму свого розвитку, а також набір проектів, які спрямовані на досягнення стратегічних цілей розвитку громади. В межах такого підходу необхідно розробляти фінансові стратегії та механізми оптимізації витрат шляхом посиленого контролю (в тому числі і громадського) за

витрачанням коштів. Держава створила досить багато передумов для дотримання цього принципу, наприклад, впровадивши обов'язковість проведення відкритих закупівель через систему «Прозоро». Кожен має можливість ознайомитися із порядком проведення закупівлі, проаналізувати усю документацію, яка стосується конкретного предмету закупівлі, дізнатися інформацію про переможця проведеного тендеру та інше.

Ще одним принципом можемо назвати принцип сталості та довгострокового планування.

Територіальна громада повинна орієнтуватися на довгостроковий сталий розвиток, який враховує інтереси членів громади, особливості зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування цієї громади. З огляду на це, планування фінансових ресурсів повинно проводитися на основі реалістичних економічних та фінансових прогнозів.

Отже, сукупність принципів формування фінансових ресурсів об'єднаної територіальної громади містять самодостатність, справедливість, ефективність використання та довгострокову орієнтацію. Дотримання цих принципів дозволить територіальній громаді повною мірою використати наявний соціально-економічний потенціал, а також дотримуватися сталого розвитку.

1.3 Аналіз інструментів фінансування функціонування територіальних громад

Для територіальних громад важливим є стратегічне бачення розвитку, адже накопичення фінансових ресурсів та їх використання повинно відбуватися із орієнтацією на довгострокову перспективу.

Стратегічне планування є структурним механізмом аналізу та процесу прийняття ключових рішень, що стосуються територіального розвитку, окреслення основних позицій щодо бажаного перспективного становища території і методу його досягнення, що засновується на ситуаційному розборі зовнішнього оточення території та її внутрішніх ресурсів, а також полягає у

створенні обумовлених з громадою дій, на виконанні яких зосереджуються зусилля, потенціал ключових суб'єктів розвитку території [11].

Для забезпечення власних потреб ТГ можуть використовувати фінансові ресурси різних економічних агентів, зокрема, місцевих та центральних органів влади, приватних суб'єктів господарювання, фінансових установ та неурядових організацій, а також іноземних держав та міжнародних фінансових організацій. Вище вказані фінансові ресурси класифікуються за такими критеріями: територіальне походження, регулярність використання, економічний зміст, способом залучення [12, с. 57].

У Табл. 1.2 поданий аналіз джерел фінансового забезпечення розвитку територіальних громад

Таблиця 1.2

Аналіз джерел фінансового забезпечення розвитку територіальних громад
в Україні

Джерела фінансування	Фінансові інструменти
Бюджетні кошти	1. Податкові надходження 2. Фінансування у розрізі реалізації державних цільових програм розвитку та підтримки ТГ
Інвестиції	1. Інвестиційні проекти та програми розвитку 2. Корпоратизація комунальних підприємств
Грантова підтримка	1. Гранти та проектні заявки. 2. Ендавмент-фонди. 3. Краудфандингові платформи.
Кредитні фінансові ресурси	1. Кредити фінансових установ (безоблігаційні позики). 2. Облігаційні позики. 3. Вексельні позики. 4. Казначейські позики. 5. Взаємні позики органів місцевого самоврядування. 6. Кредити міжнародних інституцій.
Міжмуніципальна співпраця	Симбіоз розглянутих основних та альтернативних джерел залучення фінансових ресурсів.

Джерело: складено на основі [13]

Звичайно, стратегічне бачення потребує професійних та кваліфікованих управлінців, які матимуть достатньо компетенції для того, щоб реалізовувати

свої функції на керівних посадах територіальної громади, в тому числі і в питаннях формування та використання фінансових ресурсів.

Найбільшою часткою за стабільністю надходжень для більшості територіальних громад України характеризуються бюджетні кошти, які отримує громада як результат застосування таких фінансових інструментів як податкові надходження, а також фінансування у розрізі реалізації державних цільових програм розвитку та підтримки ТГ.

Дані фінансові інструменти мають свої переваги та певні недоліки, якщо громада отримує фінансову ресурси тільки через них. Наприклад, оскільки склад територіальної громади визначатиме її фінансову спроможність з огляду на підприємницьку активність в цих населених пунктах, доручення фінансово неактивних населених пунктів буде зменшувати частку фінансових ресурсів, які припадають на кожного мешканця громади. Зміни у податковому законодавстві також прямо визначають зміни в обсягах надходжень фінансових ресурсів до бюджету громади. Дефіцитність бюджетів різних рівнів може визначати те, що частину своїх фінансових ресурсів успішна громада буде змушена «віддати» іншим громадам як результат процедур бюджетного вирівнювання.

Залучення інвестицій в розвиток громади, програми розвитку, які частково або повністю фінансуються через інвестиційні ресурси є досить потужним джерелом розвитку територіальних громад, адже обмеження бюджетного фінансування є досить суттєвими для багатьох громад. Залучення інвесторів має довгострокову орієнтацію та передбачає розподіл ризиків.

Період формування територіальних громад в Україні супроводжувався суттєвим нарощенням обсягів грантових фінансових ресурсів, які почали надходити в Україну. Грантова підтримка є важливим джерелом фінансування проектів розвитку ТГ. Особливістю грантової підтримки є те, що вона надається на безповоротній та безоплатній умові, проте, процедури отримання цих грантових коштів може бути доволі складною. Тому професійність управлінців об'єднаних територіальних громад повинна проявлятися і в

наявності навичок формування та подання проектних пропозицій для отримання грантової підтримки громади.

Важливим, проте, часто надто дорогим фінансовим інструментом для громади є кредитування. До кредитних фінансових ресурсів, які може використовувати у процесі свого функціонування територіальна громада є кредити фінансових установ, облігації, векселі, казначейські позики, взаємні позики органів місцевого самоврядування, кредити міжнародних інституцій.

Ключова відмінність кредитних фінансових ресурсів від грантової підтримки є те, що кредити є оплатними, строковість кредитування прямо залежить від цільової спрямованості використання коштів і громада повинна чітко розуміти джерела повернення цих коштів.

Міжмуніципальна співпраця є досить перспективним напрямком формування фінансових ресурсів громад, адже передбачає тісну взаємодію громад як в реалізації проектів, так і в їхньому фінансуванні. При такому варіанті залучення фінансових ресурсів необхідна чітка узгодженість та співпадіння пріоритетів декількох суб'єктів, тобто ТГ.

Висновки до розділу 1

Розглянуто особливості процесів бюджетної децентралізації в Україні, показано хронологію та передумови децентралізаційних процесів. Проаналізовано законодавче підґрунтя цих змін, а також вказано на управлінські рішення, які можуть ефективно бути реалізованими як наслідок бюджетної децентралізації.

Показані стратегічні цілі державної регіональної політики до 2027 року, які стали частиною державної стратегії регіонального розвитку.

Проаналізовано принципи формування фінансових ресурсів територіальної громади, вказано основні джерела надходжень до місцевих бюджетів.

Крім того проведений аналіз інструментів фінансування функціонування ТГ – бюджетні кошти, інвестиції, грантова підтримка, кредитні фінансові ресурси міжмуніципальна співпраця.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБОРІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

2.1 Загальна характеристика особливостей функціонування Зборівської ТГ

Зборівська ТГ розташована у Тернопільській області; вона є громадою міськосільського типу. В ТГ лише 40,8 % населення проживає в місті (у Тернопільській області цей показник становить – 44,9 %, в середньому по Україні – 31 %). Громада знаходиться на відстані 37 км від Тернополя, 26 км від Золочева, 92 км від Львова.

Громада має зручне географічне розташування: на межі Львівської і Тернопільської областей. Через місто Зборів проходить міжнародна траса М-09 (Брест (Франція) – Махачкала (столиця Дагестану)) і залізнична траса Львів – Тернопіль (Рис. 2.1).

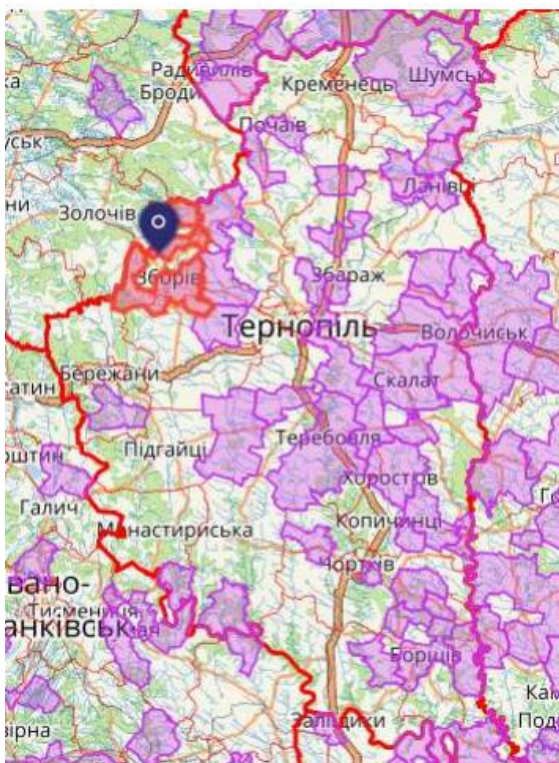

Рисунок 2.1 Місце Зборівської ТГ в Тернопільській області

Громада була створена в кінці 2017 р. До складу Зборівської ТГ входить місто Зборів (адміністративний центр ТГ) і 37 населених пунктів (у тому числі 16 колишніх сільських рад). Відповідно до Перспективного плану, до громади повинно увійти ще 5 сільських рад – Бзовицька (с. Бзовиця), Беримівська (с. Беримівці, с. Кудинівці), Гукалівська (с. Гукалівці, с. Лопушани), Зарудянська (с. Заруддя, с. Коршилів, с. Лавриківці, с. Озерянка, с. Травотолоки), Млиновецька (с. Млинівці, с. Грабківці, с. Кудобинці, с. Присівці, с. Тустоголови) [21].

Площа громади – 14677,6 га, що становить 1,1% площі Тернопільської області, або 15,2 % площі району. В ТГ проживає 39,9 % населення Зборівського району. Є загроза збереження в майбутньому поселенської мережі ТГ. З 37 сільських населених пунктів ТГ, 17 є малими (45,9 % від загальної кількості, в Україні це в середньому 25 %), з них 4 дрібними з чисельністю жителів до 50 осіб. Лише 2 населених пункти (крім м. Зборів) є вважаються великими.

У Табл. 2.1 подано опис факторів, які впливаю на якість життя в Зборівській ТГ.

Основні види господарської діяльності на території Зборівської ТГ – це: вирощування сільськогосподарської продукції (зернові і промислові рослини) – усього діє 18 фермерських господарств, які обробляють землі площею від 100 до 3000 га та 11 господарств, які обробляють землі площею менше 100 га; забійний цех у Зборові; вирощування птиці (на території ТГ працюють 4 птахоферми – у Зборові, у селах Метенів, Гарбузів, Вірлів); виробництво цегли – працюють 2 цегельні заводи у Зборові й Олієві. Найбільшими платниками податків до бюджету Зборівської ТГ є:

1. ПП «Агропродсервіс – Ярчівці» – сільськогосподарська продукція;
2. ТзОВ «Зборівські лани» – сільськогосподарська продукція;
3. ТзОВ «Агропродсервіс-Вест» – сільськогосподарська продукція, птахоферма у селі Гарбузів;

Фактори, що впливають на якість життя в Зборівській ТГ

Фактор	Позитивні фактори	Негативні фактори
Суспільство, людський капітал	Створення громади; позитивне сприйняття громади загалом суспільства	Відносно низька соціальна активність і згуртованість жителів. Від'ємний природний приріст, старіння суспільства. Послаблення сімей, пов'язане з трудовою міграцією
Соціальна інфраструктура	Просторова доступність. Робота установ позашкільної освіти	Надто мала кількість осіб, які користуються інфраструктурою, зокрема, дітей та молоді. Розпорошеність ресурсів на надмірно розбудовану інфраструктуру, пов'язана з низькою якістю послуг у багатьох закладах
Економіка	Діяльність приватних підприємств, переважно у сільськогосподарському секторі, відносно велика кількість фермерських господарств, які належать жителям	Трудова міграція професійно активної частини населення громади
Послуги та комунальна інфраструктура дороги	Підключення до централізованого водопостачання більшості жителів міста і частини сільських жителів	Незабезпечення комунальними послугами більшості сіл громади. Поганий стан більшості доріг місцевого значення
Просторовий розвиток	Розробляються плани поділу територій за призначенням – діяльність, пов'язана з міськими, сільськогосподарськими і промисловими функціями	Відсутність комплексного просторового планування
Довкілля і туризм	Відносно добрий стан навколишнього середовища та туристичні об'єкти (історичні місця – поле битв)	Екологічні небезпеки, пов'язані переважно з відсутністю комунальної інфраструктури та екстенсивним веденням сільського господарства
Громадський транспорт	Добре сполучення міста з деякими неміськими населеними пунктами із великими містами обласного та національного значення	Відсутність транспортного сполучення деяких сіл з центром громади

Джерело: сформовано самостійно

4. ТзОВ «Укрполь-2005» – сільськогосподарська продукція, птахоферма в селі Метенів і забійний цех під Зборовом.

5. ПП «ЯН-МЗ» у Зборові – металообробка, холодне штампування.

На території громади діє 60 закладів торгівлі, 3 автозаправних станцій, 8 станцій техобслуговування автомобілів, 7 аптек і 7 закладів громадського харчування. У громаді немає готельної бази.

Нинішні й майбутні ревіталізаційні заходи вимагають величезних бюджетних видатків і призводять до нестачі коштів в інших інвестиційних сферах громади, проте зміна напрямків розвитку і раціоналізації інвестиційних зусиль у секторі публічних послуг вимагає нового суспільного консенсусу та застосування стратегічного підходу.

2.2 Аналіз дохідної частини бюджету Зборівської територіальної громади

Оскільки звітність за 2022 рік оприлюднюється із певною часовою затримкою, проаналізуємо детально рівень досягнення планових показників, наприклад, у 2021 році.

Бюджет Зборівської територіальної громади за 2021 рік за доходами загального фонду виконано на 102,6% (при плані надходжень 155 163 922 гривень, фактично надійшло 159 163 113 гривень) або на 3 999 191 гривень більше, ніж передбачено по бюджету. У порівнянні з 2020 роком надходження зросли на 47 918 279 гривень або на 43,1%.

За власними доходами бюджет громади виконано на 105,6% (при плані надходжень 76 973 005 гривень, фактично надійшло 81 270 812 гривень) або на 4 297 807 гривень більше, ніж передбачено по бюджету. У порівнянні з 2020 роком надходження зросли на 24 211 240 гривень або на 42,4%.

Забезпечено досягнення запланованих показників за основними бюджетоутворюючими джерелами доходів, зокрема:

- податку та збору на доходи фізичних осіб отримано 47 820 354 гривень, що на 1 931 554 гривень більше, ніж передбачено по бюджету або виконання плану становить 104,2%. Ріст надходжень до 2020 року складає 12 531 114 гривень або 35,5%, у т.ч.: із доходів платника податку у вигляді заробітної плати – 7 451 086 гривень або 29,3%; із доходів платника податку інших ніж заробітна плата – 5 404 334 гривень або 67,4%; із доходів фізичних осіб за результатами річного декларування – 115 570 гривень або 103,0%.

Основними платниками ПДФО у громаді є: Управління освіти, культури, молоді і спорту, праці та соціального захисту населення Зборівської міської ради, КНП «Зборівська лікарня» Зборівської міської ради, ВСП «Зборівський фаховий коледж ТНТУ ім.І.Пулюя», ВАТ «Тернопільобленерго», ПП «Агропродсервіс Ярчівці», Зборівська міська рада, ПрАТ «Тернопільгаз», ТОВ «Агропродсервіс Вест», КНП «Зборівський центр первинної медико-санітарної допомоги» Зборівської міської ради, ТзОВ «Білий берег»;

- податку на прибуток підприємств – 9 720 гривень, що на 990 гривень більше, ніж передбачено по бюджету або виконання плану становить 111,3%. Ріст надходжень до відповідного періоду 2020 року складає 9 720 гривень;

- рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів – 131 377 гривень, що на 39 377 гривень більше, ніж передбачено по бюджету або виконання плану становить 142,8%. Ріст надходжень до відповідного періоду 2020 року складає 63 059 гривень або 92,3%;

- рентної плата за користування надрами загальнодержавного значення – 29 104 гривень, що на 7 704 гривень більше, ніж передбачено по бюджету або виконання плану становить 136,0%; ріст надходжень до відповідного періоду 2020 року складає 24 534 гривень або 536,9%;

- акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) – 997 132 гривень, що на 76 232 гривень більше, ніж передбачено по бюджету або виконання плану становить 108,3%. Ріст надходжень до 2020 року складає 349 217 гривень, або 53,9%;

- акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) – 3 387 874 гривень, що на 349 874 гривень більше, ніж передбачено по бюджету або виконання плану становить 111,5%. Ріст надходжень до 2020 року складає 1 126 269 гривень, або 49,8%;

- акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів – 923 856 гривень, що на 98 856 гривень більше, ніж передбачено по бюджету або виконання плану становить 112,0%. Ріст надходжень до 2020 року складає 333 241 гривень, або 56,4%;

- податку на майно – 9 093 393 гривень, що на 576 493 гривень більше, ніж передбачено по бюджету або виконання плану становить 106,8%. Ріст надходжень до 2020 року складає 4 408 073 гривень, або 94,1%;

- єдиного податку – 17 053 540 гривень, що на 1 141 340 гривень більше, ніж передбачено по бюджету або виконання плану становить 107,2%. Ріст надходжень до 2020 року складає 4 914 855 гривень, або 40,5%;

- частини чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, та дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність – 1 946 гривень, що на 1 946 гривень більше, ніж передбачено по бюджету;

- плати за надання адміністративних послуг – 1 590 946 гривень, що на 48 146 гривень більше, ніж передбачено по бюджету або виконання плану становить 103,1%. Ріст надходжень до 2020 року складає 381 509 гривень, або 31,5%;

- надходження від орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим державним майном – 41 010 гривень, що на 13 910 гривень більше, ніж передбачено по бюджету або виконання плану становить 151,3%. Ріст надходжень до 2020 року складає 31 010 гривень, або 310,1%;

- інших надходжень – 168 567 гривень, що на 18 692 гривень більше, ніж передбачено по бюджету. Ріст надходжень до відповідного періоду 2020 року складає 41 399 гривень, або 32,6%.

Недоодержано до плану доходів по такому платежу, а саме по державному миту в сумі 7 306 гривень. Основним чинником, який вплинув на невиконання планів по доходах загального фонду бюджету є поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2.

Базова дотація надійшла в повному обсязі в сумі 12 874 900 гривень.

Дотація з місцевого бюджету на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я за рахунок відповідної додаткової дотації з державного бюджету надійшла в сумі 2 176 700 гривень.

Субвенцій з державного бюджету одержано 58 455 115 гривень, зокрема:

- освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам – 54 540 200 гривень;

- субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій – 2 750 040 гривень;

- субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на розвиток мережі центрів надання адміністративних послуг – 712 336 гривень;

- субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення доступності широкосмугового доступу до Інтернету в сільській місцевості – 452 539 гривень.

Субвенцій з місцевих бюджетів одержано 4 385 586 гривень, зокрема:

- субвенція з місцевого бюджету на проектні, будівельно-ремонтні роботи, придбання житла та приміщень для розвитку сімейних та інших форм виховання, наближених до сімейних, підтримку малих групових будинків та забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету – 407 929 гривень;

- субвенція з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків у сфері освіти за рахунок коштів освітньої субвенції – 1 499 000 гривень;

- субвенція з місцевого бюджету на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету – 149 850 гривень;

- субвенція з місцевого бюджету на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету – 836 027 гривень;

- субвенція з місцевого бюджету на здійснення підтримки окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я за рахунок відповідної субвенції з державного бюджету – 455 539 гривень.

- інші субвенції з місцевого бюджету – 1 037 241 гривень.

При затвердженому обсягу власних надходжень бюджетних установ в сумі 4 482 522 гривень, фактично надійшло 3 697 269 гривень, або на 785 253 гривень менше, ніж передбачено по плану, в т.ч.:

- по коду 25010100 «Плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю» надійшло 840 336 гривень;

- по коду 25010200 «Надходження бюджетних установ від додаткової (господарської) діяльності» – 17 424 гривень;

- по коду 25010300 «Плата за оренду майна бюджетних установ» – 202 347 гривень;

- по коду 25010400 «Надходження бюджетних установ від реалізації в установленому порядку майна (крім нерухомого майна)» – 25 284 гривень;

- по коду 25020100 «Благодійні внески, гранти та дарунки» – 2 274 825 гривень;

- по коду 25020200 «Кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів, у тому числі заходів з відчуження для суспільних потреб земельних ділянок та розміщених на них інших об'єктів нерухомого майна, що перебувають у приватній власності фізичних або юридичних осіб» – 337 053 гривень.

Екологічного податку отримано 17 985 гривень, що на 3 585 гривень більше, ніж передбачено по бюджету.

Інших надходжень отримано 11 245 гривень, в тому числі грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності надійшло 11 245 гривень.

До бюджету розвитку (спеціального фонду) за 2021 рік надійшли кошти в сумі 572 081 гривень, в т.ч.:

- кошти від відчуження майна, що належить Автономній Республіці Крим та майна, що перебуває в комунальній власності – 475 001 гривень;

- кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебувають у державній або комунальній власності, та земельних ділянок, які знаходяться на території Автономної Республіки Крим – 97 080 гривень.

Проаналізуємо доходи Зборівської ТГ в динаміці та розрізі окремих статей. Почати варто із податкових надходжень, адже вони займають найбільш вагому частку в загальній структурі доходів громади (Табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Доходи Зборівської ТГ у розрізі податкових надходжень за період 2018-2021 рр.

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Всього, 2018	Всього, 2019	Всього, 2020	Всього, 2021
1	2	3	4	5	6
10000000	Податкові надходження	34 461 220,00	41687900,00	55 700 596,31	79 464 333,34
11000000	Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	21 850 800,00	25857500,00	35 289 239,99	47 820 354,30
13000000	Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	23 450,00	23600,00	72 888,00	160 480,91
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	2 878 650,00	3105700,00	3 500 134,04	5 308 861,26
18000000	Місцеві податки	9 708 320,00	12701100,00	16 824 004,59	26 146 932,32
19010000	Екологічний податок			14 329,69	17 984,82

Структуру податкових надходжень Зборівської ТГ формують:

- податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості;
- рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів;
- внутрішні податки на товари та послуги ;
- місцеві податки;
- екологічний податок.

На Рис. 2.2 показано динаміку зміни значень цих статей.

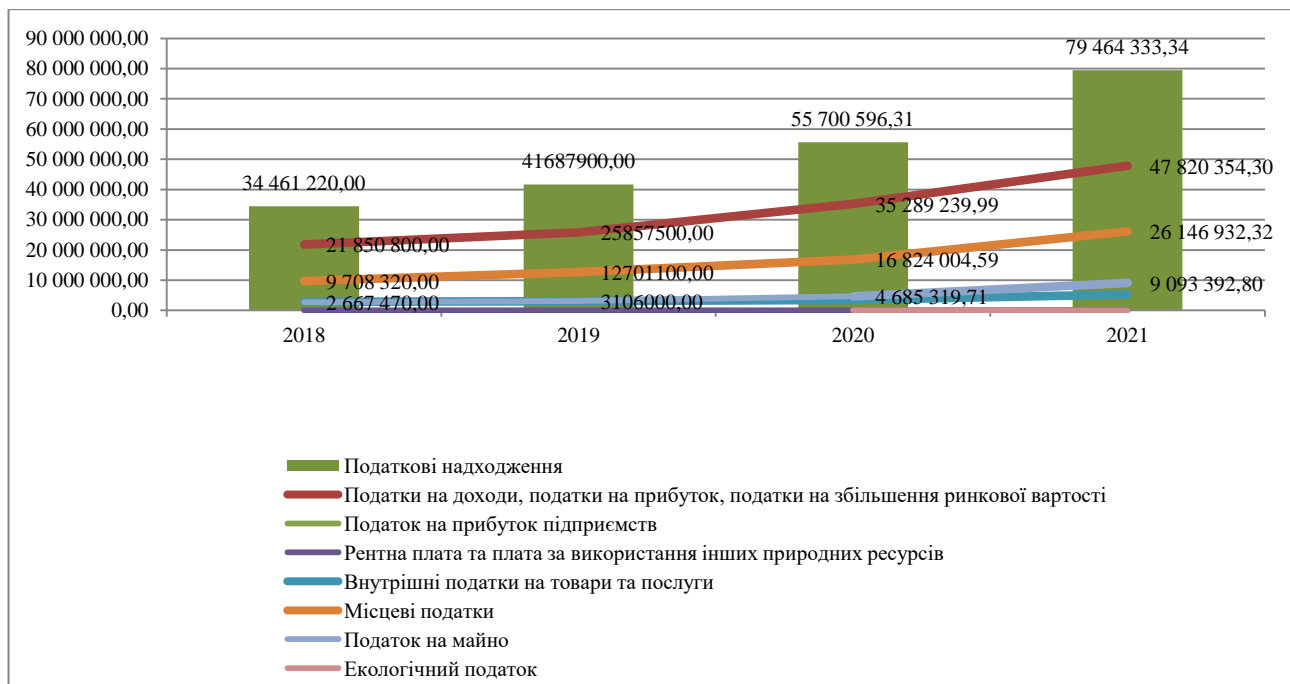

Рисунок 2.2 Динаміка статей доходів Зборівської ТГ в розрізі податкових надходжень за період 2018-2021 рр., грн.

Для розуміння трендів у зміні величини кожної статті податкових надходжень за класифікацією доходів бюджету проведемо розрахунок абсолютних та відносних відхилень (Табл. 2.3 і Табл. 2.4).

Абсолютні відхилення доходів Зборівської ТГ в розрізі податкових надходжень за період 2019-2021 рр.

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Абсолютне відхилення значень 2019 року від 2018 року	Абсолютне відхилення значень 2020 року від 2019 року	Абсолютне відхилення значень 2021 року від 2020 року
10000000	Податкові надходження	7 226 680,00	21 239 376,31	23 763 737,03
11000000	Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	4 006 700,00	13 438 439,99	12 531 114,31
13000000	Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	150,00	49 438,00	87 592,91
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	227 050,00	621 484,04	1 808 727,22
18000000	Місцеві податки	2 992 780,00	7 115 684,59	9 322 927,73
19010000	Екологічний податок	0,00	14 329,69	3 655,13

Можна бачити, що податкові надходження у вартісному абсолютному вимірі щороку зростають, причому найбільше зростання було характерне для 2021 року, за який величина податкових надходжень у бюджет Зборівської ТГ зросла аж на 23 млн.764 тис. грн. Найбільший внесок у таке зростання здійснили надходження за статтями «Податки на доходи, податок на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості», які в бюджетному розподілі акумулюються за однією бюджетною статей доходів. Також суттєво зросли надходження за статей доходів «Внутрішні податки на товари та послуги» (за 2019 рік на 227050 грн., за 2020 рік на 621484 грн., а за 2021 рік аж на 1 млн.809 тис. грн.).

Ще більший приріст характерний за статтею «Місцеві податки» – абсолютне відхилення значення у 2019 році порівняно із 2018 роком становило 2 млн.993 тис. грн., за 2020 рік приріст становив 7 млн.116 тис. грн., а за 2021 рік – 9 млн.323 тис. грн. Надходження від рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів, а також екологічного податку суттєво не впливали на загальну величину дохідної частини бюджету Зборівської ТГ.

Відносні відхилення значень доповнюють розуміння швидкості змін (Табл. 2.4).

Відносні відхилення доходів Зборівської ТГ у розрізі податкових надходжень за період 2019-2021 рр.

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Відносне відхилення значень 2019 року від 2018 року	Відносне відхилення значень 2020 року від 2019 року	Відносне відхилення значень 2021 року від 2020 року
10000000	Податкові надходження	20,97	33,61	42,66
11000000	Податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості	18,34	36,48	35,51
13000000	Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	0,64	208,85	120,17
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	7,89	12,70	51,68
18000000	Місцеві податки	30,83	32,46	55,41
19010000	Екологічний податок	-	-	25,51

Якщо в абсолютних вимірах змін рентні платежі та екологічний податок змінювалися несуттєво, то розрахувавши відносні показники, можна відмітити, що відносне відхилення значень 2020 року від 2019 року становило майже 209%, за 2021 рік – 120%.

Загалом, темп нарощення надходжень в частині податкових платежів збільшується щороку – за 2019 рік – 20,97%, за 2020 р. – 33,61% і з 2021 році – 42,66% (Табл. 2.5).

Доходи Зборівської ТГ в розрізі статті
13000000 «Рентна плата за використання інших природних ресурсів» за
період 2018-2021 рр.

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Всього, 2018	Всього, 2019	Всього, 2020	Всього, 2021
1	2	3	4	5	6
13000000	Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	23 450,00	23600,00	72 888,00	160 480,91
13010000	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	21 800,00	23600,00	68 318,55	131 377,38
13030000	Рентна плата за користування надрами	1 650,00		4 569,45	29 103,53

Необхідно зазначити, що рентна плата за використання інших природних ресурсів формується надходженнями за субстаттями «Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів» та «Рентна плата за користування надрами».

У 2019 році в зв'язку із змінами, які стосувалися адміністрування та бюджетного розподілу рентної плати за користування надрами, Зборівська ТГ не отримала доходу за цією статтею.

На Рис. 2.3 показана динаміка та структура надходжень в розрізі статті «Рентна плата за використання інших природних ресурсів» за період 2018-2021 рр.

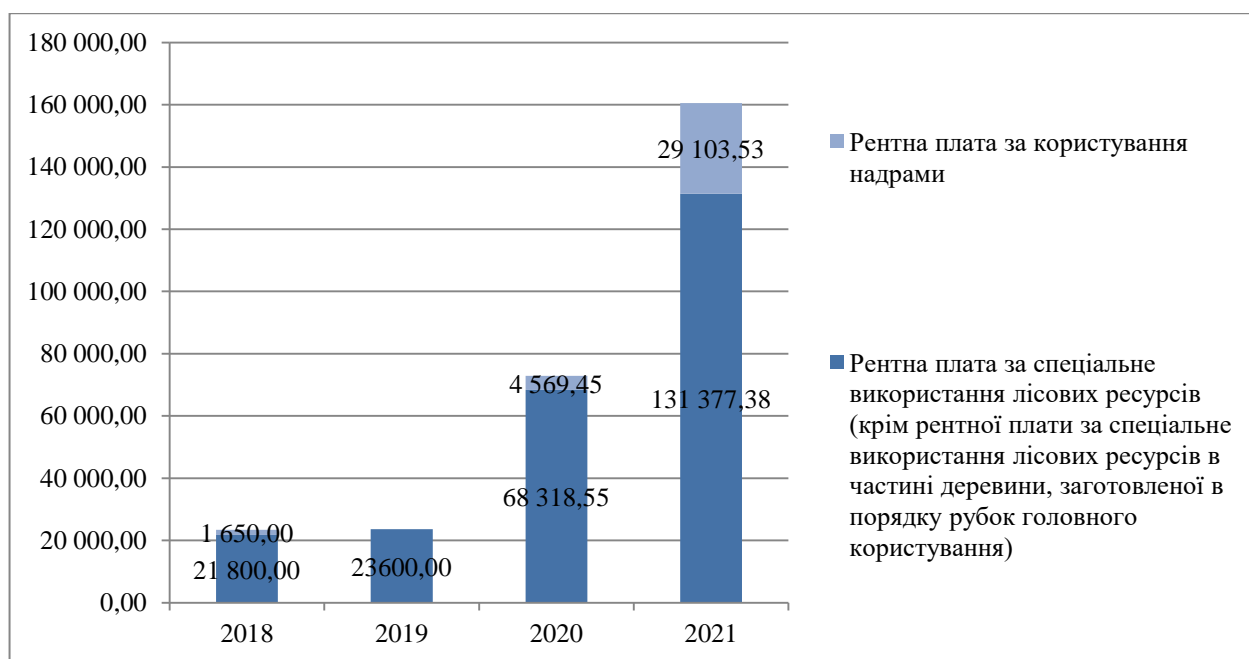

Рисунок 2.3 Динаміка статей доходів Зборівської ТГ в розрізі статті 13000000 «Рентна плата за використання інших природних ресурсів» за період 2018-2021 рр., грн.

Зростання загальної величини рентних плат відбувалося за рахунок нарощення рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів і таке збільшення характерне для всього періоду 2018-2021 рр.

Результати розрахунків абсолютних відхилень доходів Зборівської ТГ в розрізі статті 13000000 «Рентна плата за використання інших природних ресурсів» подано в Табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Абсолютні відхилення доходів Зборівської ТГ в розрізі статті 13000000 «Рентна плата за використання інших природних ресурсів» за період 2019-2021 рр., грн.

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Абсолютне відхилення значень 2019 року від 2018 року	Абсолютне відхилення значень 2020 року від 2019 року	Абсолютне відхилення значень 2021 року від 2020 року
13000000	Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	150,00	49 438,00	87 592,91
13010000	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	1 800,00	46 518,55	63 058,83
13030000	Рентна плата за користування надрами	-1 650,00	2 919,45	24 534,08

За 2019 рік загальна величина рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів збільшилася лише на 150 грн., оскільки були відсутні надходження від рентної плати за користування надрами.

Доповнимо даний аналіз ще й відносними відхиленнями значень дохідних статей (Табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Відносні відхилення доходів Зборівської ТГ в розрізі статті 13000000 «Рентна плата за використання інших природних ресурсів» за період 2019-2021 рр., %

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Відносне відхилення значень 2019 року від 2018 року	Відносне відхилення значень 2020 року від 2019 року	Відносне відхилення значень 2021 року від 2020 року
13000000	Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	0,64	208,85	120,17
13010000	Рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів	8,26	189,49	92,30
13030000	Рентна плата за користування надрами	-100,00	-	536,92

Що стосується динаміки рентної плати за користування лісових ресурсів, збільшення доходу за цією статтею у 2019 році становило 1800 грн., що у

відсотковому вимірі відносно попереднього року становить 8,26%. За 2020 рік Зборівській ТГ вдалося отримати надходжень на 46519 грн. більше, ніж у 2019 році, тобто відсоткове відхилення становило майже 190%. 2021 рік характеризувався подальшим нарощенням надходжень – у абсолютних величинах на 63059 грн. та 92,3% у вимірі відсоткових відхилень.

До внутрішніх податків на товари та послуги відносяться:

- акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції);
- акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції);
- акцизний податок з реалізації суб`єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів (Табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Доходи Зборівської ТГ в розрізі статті

13000000 «Внутрішні податки на товари та послуги» за період 2018-2021 рр.

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Всього, 2018	Всього, 2019	Всього, 2020	Всього, 2021
1	2	3	4	5	6
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	2 878 650,00	3105700,00	3 500 134,04	5 308 861,26
14020000	Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	490 000,00	540000,00	647 914,85	997 131,94
14030000	Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	2 000 000,00	2150000,00	2 261 604,02	3 387 873,51
14040000	Акцизний податок з реалізації суб`єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів	388 650,00	415700,00	590 615,17	923 855,81

Можна відмітити серед внутрішніх податків на товари та послуги надходжень за статтею «Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)». Аналізуючи додаткову звітну інформацію Зборівської ТГ, стає очевидно, що ці надходження своїм джерелом походження мають операції з паливом.

На приблизно однакому рівні знаходяться надходження за статтею «Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)» та

«Акцизний податок з реалізації суб`єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів».

На Рис. 2.4 продемонстрована динаміка загальної величини внутрішніх податків на товари та послуги, та її підгруп.

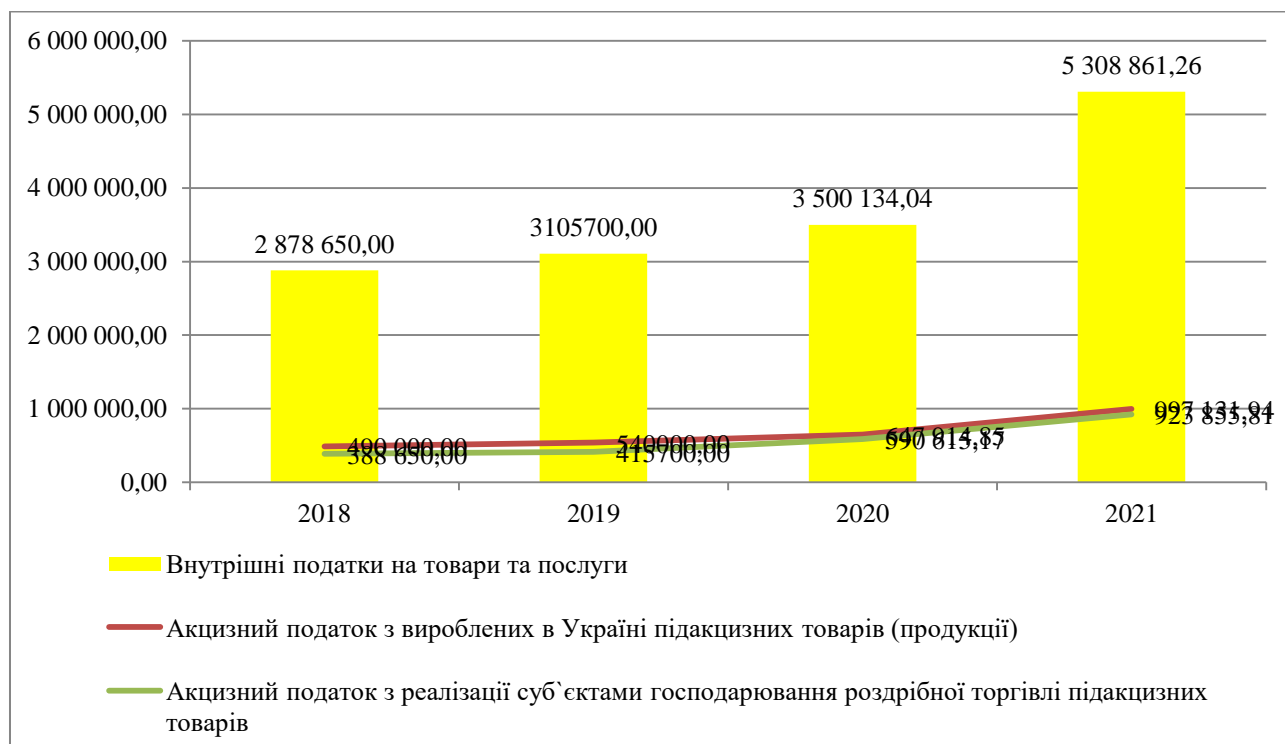

Рисунок 2.4 Динаміка статей доходів Зборівської ТГ в розрізі статті 13000000 «Внутрішні податки на товари та послуги» за період 2018-2021 рр., грн.

Період 2018-2019 рр. характеризувалися незначним зростанням загальної величини надходжень від рівня 2,89 млн.грн. до 3,11 млн.грн. Наступний рік завершився на відмітці 3,5 млн.грн. Рекордним за обсягом податкових надходжень за статтею 13000000 «Внутрішні податки на товари та послуги» став 2021 рік, у якому бюджет Зборівської ТГ отримав надходжень на суму 5,3 млн.грн.

У Табл. 2.9 вказані результати розрахунків абсолютних відхилень аналізованих вище значень.

Абсолютні відхилення доходів Зборівської ТГ в розрізі статті
13000000 «Внутрішні податки на товари та послуги» за період 2019-2021
рр., грн.

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Абсолютне відхилення значень 2019 року від 2018 року	Абсолютне відхилення значень 2020 року від 2019 року	Абсолютне відхилення значень 2021 року від 2020 року
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	227 050,00	621 484,04	1 808 727,22
14020000	Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	50 000,00	157 914,85	349 217,09
14030000	Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	150 000,00	261 604,02	1 126 269,49
14040000	Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів	27 050,00	201 965,17	333 240,64

Зростання загальних надходжень за статтею внутрішні податки на товари та послуги визначаються позитивною динамікою надходжень, в першу чергу, акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції). Наприклад, абсолютне зростання внутрішніх податків в 2019 році на 227 тис. грн. поєднувалося із накопиченим ростом акцизного податку із ввозу на 150 тис. Зростання інших напрямків збору акцизного податку забезпечили залишок позитивних змін.

У 2020 році зростання було ще більш помітне. Величина надходжень від акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) забезпечило майже 158 тис. грн. накопиченого збільшення загально величини надходжень від внутрішніх податків; від акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) - 262 тис.грн.; від акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів – ще 202 тис. грн.

Найбільш разючі зміни спостерігалися у 2021 році, за який загальна величина непрямих податків збільшилася на 1,81 млн. грн., найбільшою мірою (1,13 млн. грн.) за рахунок нарощення надходжень за під статтею «Акцизний

податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)».

Проаналізуємо відносні відхилення аналізованих показників (Табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Відносні відхилення доходів Зборівської ТГ в розрізі статті

13000000 «Внутрішні податки на товари та послуги»

за період 2019-2021 рр., %

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Відносне відхилення значень 2019 року від 2018 року	Відносне відхилення значень 2020 року від 2019 року	Відносне відхилення значень 2021 року від 2020 року
14000000	Внутрішні податки на товари та послуги	7,89	12,70	51,68
14020000	Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	10,20	19,98	53,90
14030000	Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	7,50	5,19	49,80
14040000	Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів	6,96	42,08	56,42

Найшвидшими темпами позитивні зрушення відбувалися в межах статті «Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)» – відносне відхилення за 2019 рік становило 10,20%, за 2020 рік – 19,98%, а за 2021 рік – 53,9%. Така швидкість змін у 2021 році була притаманна і іншим під статтям внутрішніх податків. Надходження від акцизного податку з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) за цей рік збільшилися на 49,80%, а за статтею «Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів» на 56,42%.

Суттєвий вплив на формування дохідної частини бюджетів об'єднаних територіальних громад здійснюють місцеві податки (Табл. 2.11).

Доходи Зборівської ТГ в розрізі статті
18000000 «Місцеві податки» за період 2018-2021 рр., грн.

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Всього, 2018	Всього, 2019	Всього, 2020	Всього, 2021
1	2	3	4	5	6
18000000	Місцеві податки	9 708 320,00	12701100,00	16 824 004,59	26 146 932,32
18010000	Податок на майно	2 667 470,00	3106000,00	4 685 319,71	9 093 392,80
18050000	Єдиний податок	7 040 850,00	9595100,00	12 138 684,88	17 053 539,52

До основних джерел наповнення бюджету Зборівської ТГ в розрізі місцевих податків є надходження від майнових податків та єдиний податок, причому за весь аналізований період 2018-2021 рр. в структурі місцевих податків переважають надходження саме від суб'єктів господарювання, які працюють на умовах спрощеної системи оподаткування, та сплачують єдиний податок.

Проаналізуємо склад та динаміку надходжень до бюджету Зборівської ТГ в частині місцевих податків (Рис. 2.5).

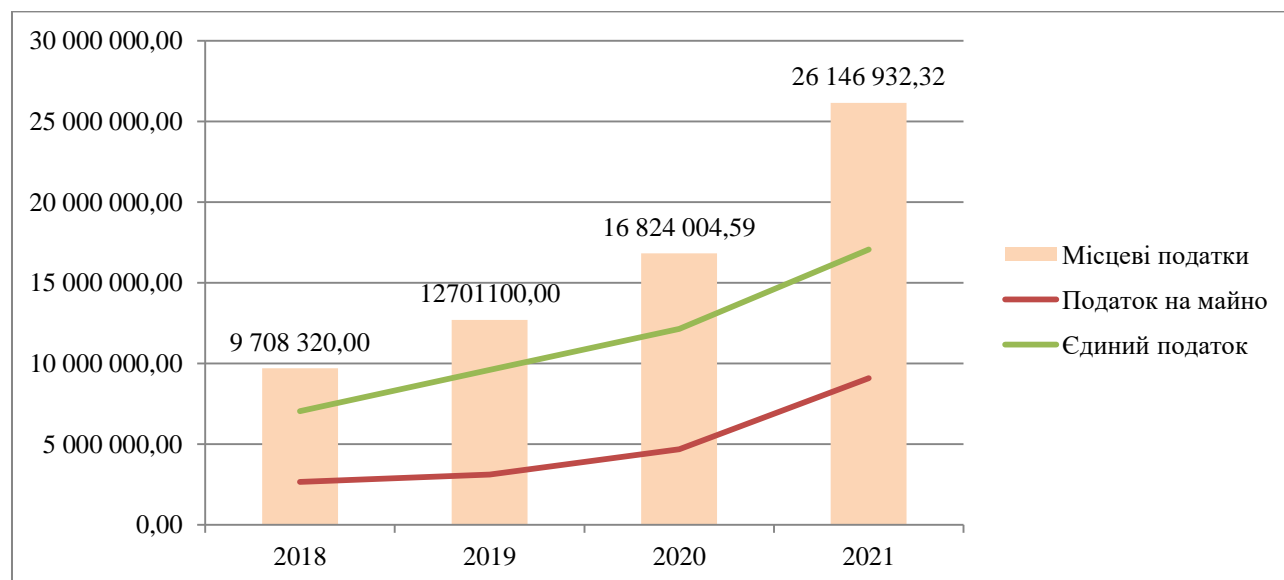

Рисунок 2.5 Динаміка статей доходів Зборівської ТГ в розрізі статті 18000000 «Місцеві податки» за період 2018-2021 рр., грн.

Нарощення обсягів надходжень від сплати єдиного податку та податків на майно протягом всього періоду 2018-2021 рр. було постійним і за рахунок кумулятивного ефекту загальне зростання надходжень до бюджету Зборівської ТГ за статтею «Місцеві податки» за 2021 рік, наприклад, становило більше 24 млн. грн.

Для повноти аналізу доповнимо розрахунки даними щодо абсолютних (Табл. 2.12) та (Табл. 2.13) відносних відхилень за усіма індикаторами.

Таблиця 2.12

Абсолютні відхилення доходів Зборівської ТГ в розрізі статті 18000000 «Місцеві податки» за період 2019-2021 рр., грн.

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Абсолютне відхилення значень 2019 року від 2018 року	Абсолютне відхилення значень 2020 року від 2019 року	Абсолютне відхилення значень 2021 року від 2020 року
18000000	Місцеві податки	2 992 780,00	7 115 684,59	9 322 927,73
18010000	Податок на майно	438 530,00	2 017 849,71	4 408 073,09
18050000	Єдиний податок	2 554 250,00	5 097 834,88	4 914 854,64

Якщо за 2019 рік податки на майно та надходження у формі єдиного податку були неспівмірними, тобто ріст надходжень за статтею «Єдиний податок» становило 2,5 млн.грн., в той час як за статтею «Податок на майно» – лише на 439 тис.грн.

За наступний 2020 рік нарощення від сплати єдиного податку фізичними та юридичними особами, які зареєстровані на території Зборівської ТГ, становило 5,1 млн.грн., податків на майно на 2,0 млн.грн., що забезпечило суттєве зростання загальної величини надходжень до бюджету за статтею «Місцеві податки».

Зростання в 2021 році як податків на майно, так і єдиного податку, становили 4,4 млн.грн. та 4,9 млн.грн. відповідно.

Проаналізуємо відносні відхилення відхилення доходів Зборівської ТГ в розрізі статті 18000000 «Місцеві податки».

Відносні відхилення доходів Зборівської ТГ в розрізі статті
18000000 «Місцеві податки» за період 2019-2021 рр., %

Код	Найменування згідно з класифікацією доходів бюджету	Відносне відхилення значень 2019 року від 2018 року	Відносне відхилення значень 2020 року від 2019 року	Відносне відхилення значень 2021 року від 2020 року
18000000	Місцеві податки	30,83	32,46	55,41
18010000	Податок на майно	16,44	50,85	94,08
18050000	Єдиний податок	36,28	26,51	40,49

За темпами приросту найбільш помітні зміни характерні для податків на майно, надходження яких найбільше зросли за 2021 рік відносно 2020 року (94,08%) та за 2020 рік відносно 2019 року (50,85%).

Загальна величина надходжень від місцевих податків Зборівської ТГ зростала поступово і темп зростання були наступними: 30,83% у 2019 року відносно показника 2018 року, 32,46% у 2020 році відносно 2019 року; 55,41% за підсумками 2021 року відносно 2020 року.

2.3 Аналіз видаткової частини бюджету Зборівської територіальної громади

Видатки об'єднаних територіальних громад в Україні є багатовекторними та формуються відповідно до потреб мешканців громади та вимог чинного законодавства.

Проаналізуємо напрямки та обсяги видатків Зборівської ТГ із врахуванням того, що методика обліку витрат зазнала змін у 2020 році. З огляду на це, формуватимемо окремі аналітичні таблиці за період 2018-2019 рр. та 2020-2021 рр. (Табл. 2.14).

Загалом Зборівська ТГ за 2019 рік почала більше витрачати на:

- організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення діяльності обласної ради, районної ради, районної у місті ради (у разі її створення), міської, селищної, сільської рад (+898150,00);

Розподіл видатків Зборівської ТГ у 2018-2019 рр., грн.

Код Програмної класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів	Найменування головного розпорядника коштів місцевого бюджету/ відповідального виконавця, найменування бюджетної програми згідно з Типовою програмною класифікацією видатків та кредитування місцевих бюджетів	2018	2019	Відхилення до 2018 року (+;-)
0100000	Зборівська міська рада	88 076 170,00	27257200,00	-60818970,00
0110150	Організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення діяльності обласної ради, районної ради, районної у місті ради (у разі її створення), міської, селищної, сільської рад	7 587 950,00	8486100,00	898150,00
0113241	Забезпечення діяльності інших закладів у сфері соціального захисту і соціального забезпечення		4100000,00	4100000,00
0113242	Інші заходи у сфері соціального захисту і соціального забезпечення		60000,00	60000,00
0113104	Забезпечення соціальними послугами за місцем проживання громадян, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю	562 850,00		-562850,00
0113105	Надання реабілітаційних послуг особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю	81 700,00		-81700,00
0113121	Утримання та забезпечення діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді	126 000,00		-126000,00
0113242	Інші заходи у сфері соціального захисту і соціального забезпечення	25 000,00		-25000,00
0115050	Підтримка фізкультурно-спортивного руху	150 000,00		-150000,00
0117440	Утримання та розвиток транспортної інфраструктури	1 382 496,00		-1382496,00
0116030	Організація благоустрою населених пунктів	1 227 500,00	1744990,00	517490,00
0119130	Дотація з місцевого бюджету на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я за рахунок відповідної додаткової дотації з державного бюджету		1464100,00	1464100,00
0119310	Субвенція з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків у сфері освіти за рахунок коштів освітньої субвенції	6 531 962,00	0,00	-6531962,00
0119410	Субвенція з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків у сфері охорони здоров'я за рахунок коштів медичної субвенції	12 054 100,00	10676400,00	-1377700,00
0119770	Інші субвенції з місцевого бюджету	13 401 994,00	725610,00	-12676384,00
0600000	Управління освіти, культури, молоді і спорту, праці та соціального захисту населення Зборівської міської ради	0	67951000,00	67951000,00
0610160	Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах	0	909600,00	909600,00
0611010	Надання дошкільної освіти	5 160 000,00	7570000,00	2410000,00
0611020	Надання загальної середньої освіти загальноосвітніми навчальними закладами (в т. ч. школою-дитячим садком, інтернатом при школі), спеціалізованими школами, ліцеями, гімназіями, колегіумами	34 243 338,00	49728600,00	15485262,00

0611090	Надання позашкільної освіти позашкільними закладами освіти, заходи із позашкільної роботи з дітьми	826 000,00	1357100,00	531100,00
0611100	Надання спеціальної освіти школами естетичного виховання (музичними, художніми, хореографічними, театральними, хоровими, мистецькими)	1 380 000,00	2376700,00	996700,00
0611161	Забезпечення діяльності інших закладів у сфері освіти	420 000,00	1525100,00	1105100,00
0613242	Інші заходи у сфері соціального захисту і соціального забезпечення		50000,00	50000,00
0614030	Забезпечення діяльності бібліотек	732 750,00	1076100,00	343350,00
0614040	Забезпечення діяльності музеїв і виставок	180 000,00	274900,00	94900,00
0614060	Забезпечення діяльності палаців і будинків культури, клубів, центрів дозвілля та інших клубних закладів	1 691 430,00	2286100,00	594670,00
0615011	Проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з олімпійських видів спорту	0,00	212000,00	212000,00
0115042	Фінансова підтримка спортивних споруд, які належать громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості	11 100,00		-11100,00
0615031	Утримання та навчально-тренувальна робота комунальних дитячо-юнацьких спортивних шкіл	300 000,00	584800,00	284800,00
	Усього	88 076 170,00	95208200,00	7132030,00

- забезпечення діяльності інших закладів у сфері соціального захисту і соціального забезпечення (+4100000,00);
- інші заходи у сфері соціального захисту і соціального забезпечення (+60000,00);
- організація благоустрою населених пунктів (+517490,00);
- дотація з місцевого бюджету на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я за рахунок відповідної додаткової дотації з державного бюджету (+1464100,00);
- управління освіти, культури, молоді і спорту, праці та соціального захисту населення Зборівської міської ради (67951000,00).

Скоротилося фінансування за такими стаття видатків:

- забезпечення соціальними послугами за місцем проживання громадян, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю (-562850,00);
- надання реабілітаційних послуг особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю (-81700,00);

- утримання та забезпечення діяльності центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді (-126000,00);
- інші заходи у сфері соціального захисту і соціального забезпечення (-25000,00);
- підтримка фізкультурно-спортивного руху (-150000,00);
- утримання та розвиток транспортної інфраструктури (-1382496,00);
- субвенція з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків у сфері освіти за рахунок коштів освітньої субвенції (-6531962,00);
- субвенція з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків у сфері охорони здоров'я за рахунок коштів медичної субвенції (-1377700,00);
- інші субвенції з місцевого бюджету (-12676384,00).

На Рис. 2.6 показано зміни загальної величини видатків Зборівської ТГ та окремих напрямків витрат за період 2018-2019 рр.

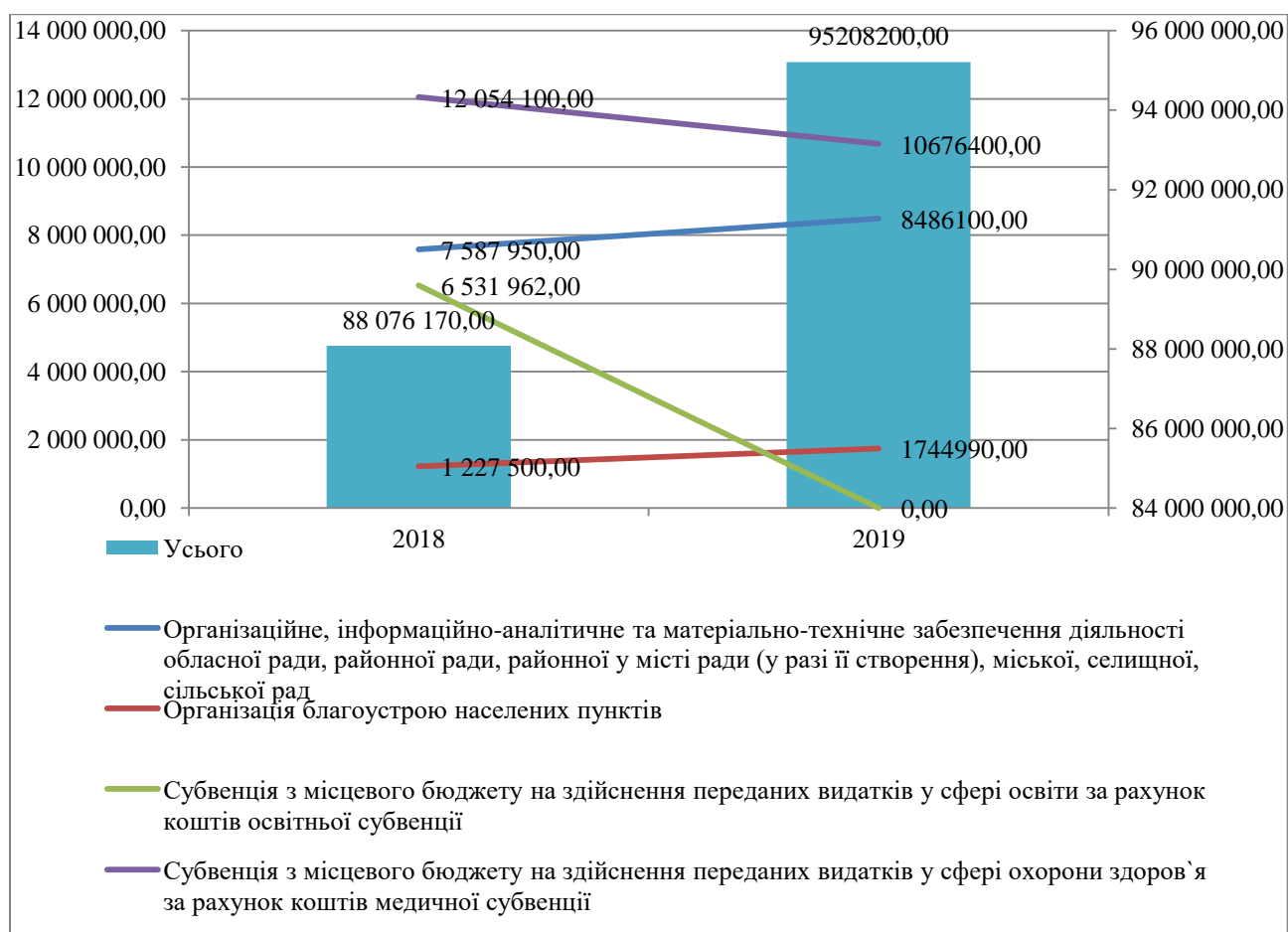

Рисунок 2.6 Зміна загальної величини та окремих статей видатків Зборівської ТГ за 2018-2019 рр., грн.

У 2020 році змінилися методологічні підходи до формування звітності ТГ і тому проведемо аналіз видатків за 2020-2021 рр. окремо від попереднього періоду в розрізі груп видатків за функціональною структурою (Табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Видатки Зборівської ТГ за групою 0100 «Державне управління» за період 2020-2021 рр.

Код	Видатки бюджету за функціональною структурою	Виконано за 2020 рік	Відхилення до 2019 року (+;-)	Виконано за 2021 рік	Відхилення до 2020 року (+;-)
0100	Державне управління	14 042 696,47	3 740 854,47	18 651 546,82	4 608 850,35
0150	Організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення діяльності обласної ради, районної ради, районної у місті ради (у разі її створення), міської, селищної, сільської рад	11 092 403,13	1 748 739,69	15 673 936,13	4 581 533,00
0160	Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах	1 001 438,92	43 260,36	2 977 610,69	1 976 171,77
0191	Проведення місцевих виборів	1 948 854,42	1 948 854,42	0,00	-1 948 854,42

Загалом, витрати на державне управління зростали і додатні відхилення від показника попереднього року тільки наростали.

Це відбувалося за рахунок нарощення видатків на організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення діяльності обласної ради, районної ради, районної у місті ради (у разі її створення), міської, селищної, сільської рад (відхилення 2020 року від 2019 року становили 1,75 млн. грн., за 2021 рік – ще 4,58 млн. грн.), а також зростали витрати за статтею «Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах» (на 43 тис. грн. за 2020 рік і 1,98 млн. грн. за 2021 рік).

Скорочення витрат в цій групі спостерігалось лише за статтею «Проведення місцевих виборів», оскільки вони були здійснені лише у 2020 році в розмірі 1,95 млн. грн.

Найбільші видатки Зборівської ТГ пов'язані із утриманням та розвитком освіти, що відображено у структурі загальних видатків громади (Табл. 2.16).

Таблиця 2.16

Видатки Зборівської ТГ за групою 1000 «Освіта» за період 2020-2021 рр.

Код	Видатки бюджету за функціональною структурою	Виконано за 2020 рік	Відхилення до 2019 року (+;-)	Виконано за 2021 рік	Відхилення до 2020 року (+;-)
1000	Освіта	71 569 957,96	1 703 166,67	103 926 681,45	32 356 723,49
1010	Надання дошкільної освіти	8 709 705,05	-671 516,86	12 799 332,74	4 089 627,69
1020	Надання загальної середньої освіти загальноосвітніми навчальними закладами (в т. ч. школою-дитячим садком, інтернатом при школі), спеціалізованими школами, ліцеями, гімназіями, колегіумами	54 258 781,69	-165 902,19	0,00	-54 258 781,69
1021	Надання загальної середньої освіти закладами загальної середньої освіти			23 236 175,52	23 236 175,52
1031	Надання загальної середньої освіти закладами загальної середньої освіти			52 725 144,09	52 725 144,09
1061	Надання загальної середньої освіти закладами загальної середньої освіти			604 655,56	604 655,56
1090	Надання позашкільної освіти позашкільними закладами освіти, заходи із позашкільної роботи з дітьми	1 537 471,92	124 043,22	1 843 172,70	305 700,78
1100	Надання спеціальної освіти школами естетичного виховання (музичними, художніми, хореографічними, театральними, хоровими, мистецькими)	3 265 497,43	567 218,33	4 772 483,09	1 506 985,66
1150	Методичне забезпечення діяльності навчальних закладів	708 351,23	373 602,35	0,00	-708 351,23
1161	Забезпечення діяльності інших закладів у сфері освіти	3 088 340,64	1 481 151,82	3 748 090,35	659 749,71
1162	Інші програми та заходи у сфері освіти	1 810,00	-5 430,00	1 810,00	0,00
1154	Забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів за рахунок залишку коштів за освітньою субвенцією (крім залишку коштів, що мають цільове призначення, виділених відповідно до рішень Кабінету Міністрів України у попередньому бюджетному періоді)			90 692,00	90 692,00

1160	Забезпечення діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників			1 566 464,49	1 566 464,49
1161	Забезпечення діяльності інших закладів у сфері освіти			0,00	0,00
1162	Інші програми та заходи у сфері освіти			0,00	0,00
1181	Співфінансування заходів, що реалізуються за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти `Нова українська школа`			158 547,80	158 547,80
1182	Виконання заходів, спрямованих на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам			836 027,20	836 027,20
1200	Надання освіти за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами			69 315,16	69 315,16
1152	Забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів за рахунок освітньої субвенції			1 445 188,68	1 445 188,68

Проаналізуємо зміну видатків Зборівської ТГ на освіту (Рис. 2.7).

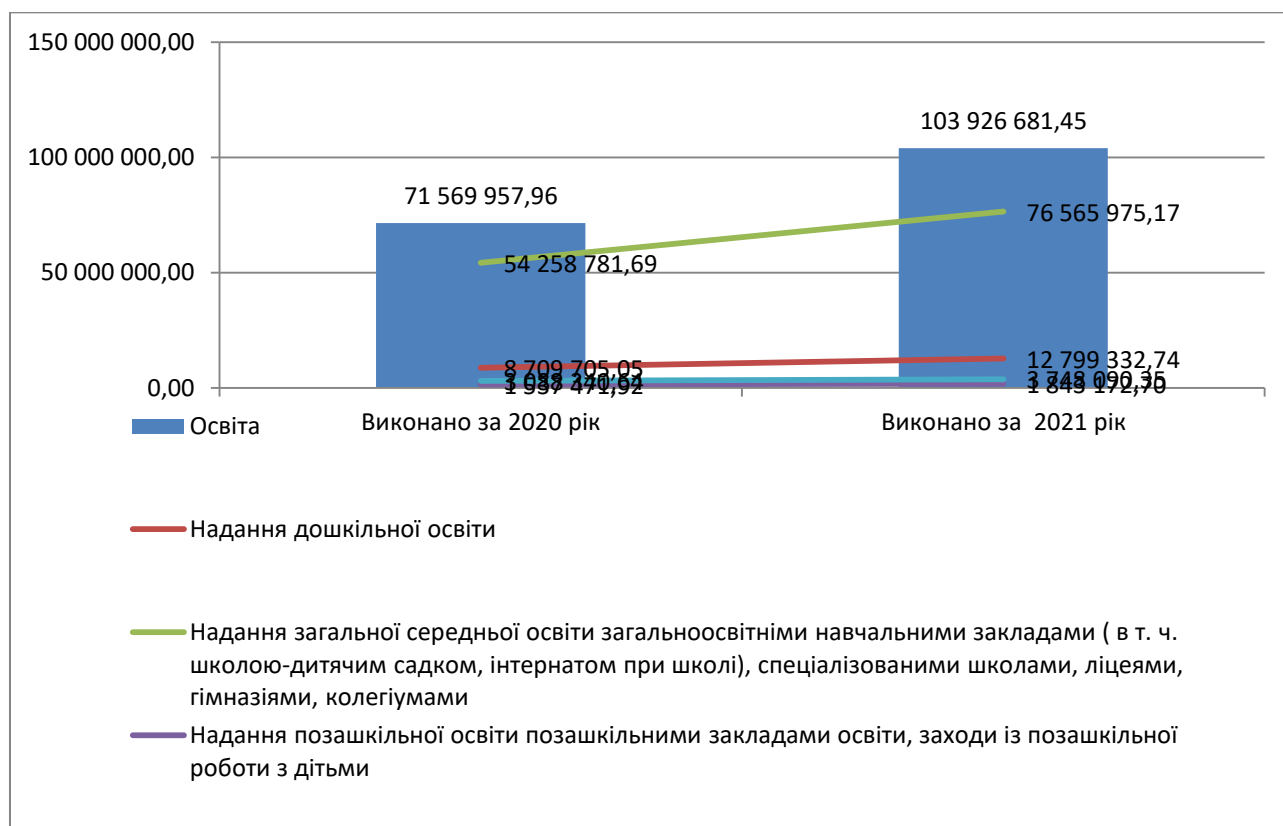

Рисунок 2.7 Зміна загальної величини та окремих статей видатків Зборівської ТГ за групою 1000 «Освіта» у 2020-2021 рр., грн.

Загалом, видатки на освіту зросли від рівня 71,57 млн. грн. у 2020 році до 103,93 млн. грн. у 2021 році, що обумовлено нарощенням видатків на:

- надання дошкільної освіти (зменшення цієї статті у 2020 році порівняно із 2019 роком на 671,52 тис. грн. та подальше збільшення маже на 3 млн. грн. у 2021 році);

- надання позашкільної освіти позашкільними закладами освіти, заходи із позашкільної роботи з дітьми від показника 1,54 млн. грн. у 2020 році до 1,84 млн. грн. у 2021 році);

- надання спеціальної освіти школами естетичного виховання (музичними, художніми, хореографічними, театральними, хоровими, мистецькими) (1,54 млн. грн. у 2020 році, що на 124 тис. грн. більше за 2019 рік; 1,51 млн. грн. у 2021 році, що більше на 305,7 тис. грн., ніж у попередньому році);

- надання спеціальної освіти школами естетичного виховання (музичними, художніми, хореографічними, театральними, хоровими, мистецькими) (зростання за 2020 рік порівняно із попереднім становило 567 тис. грн., за 2021 рік – 1,51 млн. грн.).

У звітності за 2021 рік з'явилося досить багато нових статей витрат, наприклад, «Забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів за рахунок залишку коштів за освітньою субвенцією (крім залишку коштів, що мають цільове призначення, виділених відповідно до рішень Кабінету Міністрів України у попередньому бюджетному періоді)», «Забезпечення діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників», «Забезпечення діяльності інших закладів у сфері освіти», «Співфінансування заходів, що реалізуються за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти `Нова українська школа» та інші.

Проведемо аналіз видатків Зборівської ТГ за групою «Фізична культура і спорт» та «Житлово-комунальне господарство» (Табл. 2.17).

Таблиця 2.17

Видатки Зборівської ТГ за групою 5000 «Фізична культура і спорт» та
6000 «Житлово-комунальне господарство» у 2020-2021 рр.

Код	Видатки бюджету за функціональною структурою	Виконано за 2020 рік	Відхилення до 2019 року (+;-)	Виконано за 2021 рік	Відхилення до 2020 року (+;-)
5000	Фізична культура і спорт	2 653 272,07	356 623,06	1 772 511,71	-880 760,36
5011	Проведення навчально-тренувальних зборів і змагань з олімпійських видів спорту	223 920,00	11 920,00	249 521,14	25 601,14
5031	Утримання та навчально-тренувальна робота комунальних дитячо-юнацьких спортивних шкіл	894 141,07	162 588,06	1 195 990,57	301 849,50
5045	Будівництво мультифункціональних майданчиків для занять ігровими видами спорту	1 535 211,00	182 115,00	0,00	-1 535 211,00
5048	Розвиток спортивної інфраструктури			327 000,00	327 000,00
6000	Житлово-комунальне господарство	3 784 601,73	1 421 275,60	5 405 210,47	1 620 608,74
6013	Забезпечення діяльності водопровідно-каналізаційного господарства	300 086,37	217 811,45	423 111,64	123 025,27
6016	Впровадження засобів обліку витрат та регулювання споживання води та теплової енергії	135 000,00	135 000,00	0,00	-135 000,00
6030	Організація благоустрою населених пунктів	3 349 515,36	1 068 464,15	4 574 169,83	1 224 654,47
6083	Проектні, будівельно-ремонтні роботи, придбання житла та приміщень для розвитку сімейних та інших форм виховання, наближених до сімейних, та забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа			407 929,00	407 929,00

Можна бачити із аналітичної таблиці, що за 2021 рік видатки Зборівської ТГ на проведення заходів або утримання спортивної інфраструктури суттєво скоротилися. Таке звуження витрат пояснюється завершенням будівництва мультифункціональних майданчиків для занять спортом, на що в 2020 році було витрачено 1,54 млн. грн., що на 182 тис. грн. більше, ніж у 2019 році.

Видатки на забезпечення функціонування житлово-комунального господарства за 2019-2020 рр. зростали як результат збільшення фінансування:

- забезпечення діяльності водопровідно-каналізаційного господарства (зростання видатків за 2020 рік порівняно із 2019 роком 218 тис. грн., за 2021 рік порівняно із 2020 роком – 123 тис. грн.);

- організація благоустрою населених пунктів (зростання видатків за 2020 рік порівняно із 2019 роком 1,068 млн. грн., за 2021 рік порівняно із 2020 роком – 1,22 млн. грн.);

- у 2021 році розпочалося фінансування проектних, будівельно-ремонтних робіт, придбання житла та приміщень для розвитку сімейних форм виховання, наближених до сімейних, та забезпечення житлом дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа на суму 4,57 млн. грн.

Варто звернути увагу на зміну видатків бюджету в межах функціональної ознаки «Економічна діяльність» (Табл. 2.18).

Таблиця 2.18

Видатки Зборівської ТГ за групою 5000 «Фізична культура і спорт» та 7000 «Економічна діяльність» у 2020-2021 рр.

Код	Видатки бюджету за функціональною структурою	Виконано за 2020 рік	Відхилення до 2019 року (+;-)	Виконано за 2021 рік	Відхилення до 2020 року (+;-)
7000	Економічна діяльність	3 651 825,13	-9 230 332,43	5557061,78	1 905 236,65
7110	Реалізація Програм в галузі сільського господарства			49 999,95	49 999,95
7130	Здійснення заходів із землеустрою	83 612,06	4 029,17	137 581,56	53 969,50
7324	Будівництво установ та закладів культури	0,00	-157 872,00		0,00
7330	Будівництво інших об'єктів комунальної власності	1 496 559,07	1 198 477,07	0,00	-1 496 559,07
7362	Виконання інвестиційних проектів в рамках формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад	89 665,00	-4 562 936,82	0,00	-89 665,00
7363	Виконання інвестиційних проектів в рамках здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій	0,00	-2 762 641,73	198 198,00	198 198,00
7390	Розвиток мережі центрів надання адміністративних послуг			724 987,27	724 987,27
7461	Утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури за рахунок коштів місцевого бюджету	1 811 989,00	-3 066 363,12	4349875,00	2 537 886,00
7540	Реалізація заходів, спрямованих на підвищення доступності ширококуткового доступу до Інтернету в сільській місцевості			96 420,00	96 420,00
7670	Внески до статутного капіталу суб'єктів господарювання	170 000,00	116 975,00	0,00	-170 000,00

У 2021 році розпочалася реалізація Програм в галузі сільського господарства майже на 50 тис. грн., ще на 54 тис. грн. збільшено фінансування заходів із землеустрою.

У 2020 році завершилося здійснення будівництва установ та закладів культури, тобто в 2020 році витрати за цією статтею скоротилися на 158 тис. грн. Також в 2020 році завершилося будівництво інших об'єктів комунальної власності і в 2021 році відповідно до цього вдалося зменшити видатки майже на 1,5 млн. грн.

Також у 2020 році завершилося виконання інвестиційних проектів в рамках формування інфраструктури об'єднаних територіальних громад.

Крім того, в 2021 році проведено виконання інвестиційних проектів в рамках здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій на суму 198 тис. грн.

Найбільших витрат за функціональною категорією «Економічна діяльність» потребує утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури за рахунок коштів місцевого бюджету. У 2020 році було витрачено 1,8 млн. грн. (що на 3,07 млн. грн. менше, ніж у 2019 році), в 2021 році 4,35 млн. грн.

У 2021 році здійснена реалізація заходів, спрямованих на підвищення доступності широкопasmового доступу до Інтернету в сільській місцевості на суму 96 тис. грн.

Висновки до розділу 2

Подана загальна характеристика особливостей формування та функціонування Зборівської ТГ, описано фактори, які впливають на якість життя в Зборівській ТГ.

Аналіз дохідної частини бюджету показав, що структуру податкових надходжень Зборівської ТГ формують: податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості; рентна плата та плата за

використання інших природних ресурсів; внутрішні податки на товари та послуги ; місцеві податки; екологічний податок.

Можна бачити, що податкові надходження у вартісному абсолютному вимірі щороку зростають, причому найбільше зростання було характерне для 2021 року, за який величина податкових надходжень у бюджет Зборівської ТГ зросла аж на 23 млн.764 тис. грн. Найбільший внесок у таке зростання здійснили надходження за статтями «Податки на доходи, податок на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості», які в бюджетному розподілі акумулюються за однією бюджетною статей доходів. Також суттєво зросли надходження за статей доходів «Внутрішні податки на товари та послуги» (за 2019 рік на 227050 грн., за 2020 рік на 621484 грн., а за 2021 рік аж на 1 млн.809 тис. грн.).

Ще більший приріст характерний за статтею «Місцеві податки» - абсолютне відхилення значення у 2019 році порівняно із 2018 роком становило 2 млн.993 тис. грн., за 2020 рік приріст становив 7 млн.116 тис. грн., а за 2021 рік – 9 млн.323 тис. грн. Надходження від рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів, а також екологічного податку суттєво не впливали на загальну величину дохідної частини бюджету Зборівської ТГ.

Період 2018-2019 рр. характеризувалися незначним зростанням загальної величини надходжень від рівня 2,89 млн. грн. до 3,11 млн. грн. Наступий рік завершився на відмітці 3,5 млн. грн. Рекордним за обсягом податкових надходжень за статтею 13000000 «Внутрішні податки на товари та послуги» став 2021 рік, у якому бюджет Зборівської ТГ отримав надходжень на суму 5,3 млн. грн.

Найбільш разючі зміни спостерігалися у 2021 році, за який загальна величина непрямих податків збільшилася на 1,81 млн. грн., найбільшою мірою (1,13 млн. грн.) за рахунок нарощення надходжень за під статтею «Акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)».

Проаналізовано видаткову частину бюджету Зборівської ТГ, який показав, що витрати на державне управління зростали у 2020-2021 рр. додатні відхилення тільки наростали.

Це відбувалося за рахунок нарощення видатків на організаційне, інформаційно-аналітичне та матеріально-технічне забезпечення діяльності обласної ради, районної ради, районної у місті ради (у разі її створення), міської, селищної, сільської рад (відхилення 2020 року від 2019 року становили 1,75 млн. грн., за 2021 рік – ще 4,58 млн. грн.), а також зростали витрати за статтею «Керівництво і управління у відповідній сфері у містах (місті Києві), селищах, селах, об'єднаних територіальних громадах» (на 43 тис. грн. за 2020 рік і 1,98 млн. грн. за 2021 рік).

Скорочення витрат в цій групі спостерігалось лише за статтею «Проведення місцевих виборів», оскільки вони були здійснені лише у 2020 році в розмірі 1,95 млн.бгрн.

Найбільші видатки Зборівської ТГ пов'язані із утриманням та розвитком освіти, що відображено у структурі загальних видатків громади. У звітності за 2021 рік з'явилося досить багато нових статей витрат, наприклад, «Забезпечення діяльності інклюзивно-ресурсних центрів за рахунок залишку коштів за освітньою субвенцією (крім залишку коштів, що мають цільове призначення, виділених відповідно до рішень Кабінету Міністрів України у попередньому бюджетному періоді)», «Забезпечення діяльності центрів професійного розвитку педагогічних працівників», «Забезпечення діяльності інших закладів у сфері освіти», «Співфінансування заходів, що реалізуються за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти `Нова українська школа» та інші.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОЇ КОМПОНЕНТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗБОРІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

3.1 Вдосконалення бюджетного механізму формування та використання фінансових ресурсів Зборівської ТГ

Фінансові ресурси будь якої об'єднаної територіальної громади, в тому числі і Зборівської, формуються за допомогою складного комплексного механізму, який збалансовує дохідну та витратну частину з метою забезпечення найбільш ефективного функціонування ТГ.

Важливо, щоб громада функціонувала достатньо гнучко із врахуванням всіх правових обмежень та перспектив розвитку. Тому пропонуємо комплекс заходів, спрямованих на вдосконалення бюджетного механізму формування та використання фінансових ресурсів Зборівської ТГ (Рис. 3.1).

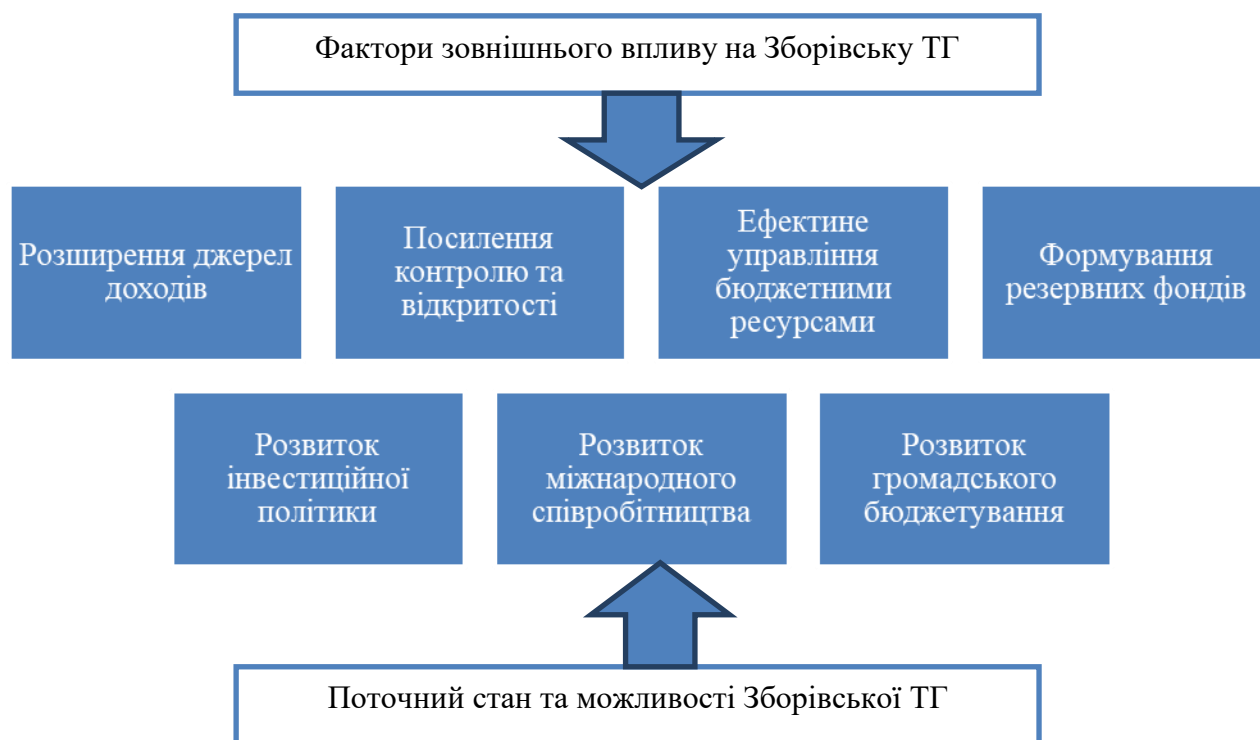

Рисунок 3.1 Комплекс заходів щодо вдосконалення бюджетного механізму формування та використання фінансових ресурсів Зборівської ТГ

Джерело: розробка автора

Отже, пропоновані заходи знаходяться на уявному перетині факторів зовнішнього впливу на Зборівську ТГ і її поточного стану та можливостей.

1. Розширення джерел доходів

Зважаючи на відносну законодавчу автономію ТГ відповідно до українського законодавства, Зборівська ТГ має можливість в певних межах здійснювати коливання у ставках місцевих податків та зборів як в сторону наближення до максимальних ставок та розмірів, так і в сторону мінімізації. З огляду на це, пропонуємо розглянути можливість зниження ставок, наприклад, єдиного податку для підприємств та підприємців, які будуть реєструватися на території досліджуваної громади. Це дасть можливість стимулювати новостворений бізнес формувати його саме на території громади, таким чином збільшаться надходження до бюджету Зборівської ТГ.

Також пропонуємо почати роботу над розробкою та реалізацією проектів співфінансування з підприємствами приватного сектору.

2. Посилення контролю та відкритості

Відомо, що нецільове використання фінансових ресурсів може мати місце, а це є великою загрозою для ефективного функціонування всієї громади. З метою унеможливлення таких випадків необхідно забезпечити прозорість та відкритість у процесі формування та використання бюджетних ресурсів Зборівської ТГ. Цього можна досягти шляхом впровадження електронних систем бюджетного планування та звітності, які дають можливість громадськості моніторити та контролювати витрати громадських коштів.

3. Ефективне управління бюджетними ресурсами

Для того, щоб фінансові ресурси ефективно використовувалися, необхідно розробити пріоритетний порядок витрат за участю громадськості, тобто, вкрай необхідним є визначення конкретних завдань, прийняття обґрунтованих рішень щодо виділення коштів на різні сфери із врахуванням стратегічних напрямів розвитку громади.

Крім того варто розробити ефективні механізми контролю за витратами та використання бюджетних ресурсів, тобто внутрішні контрольні процедури, профільні аудити, тощо.

4. Формування резервних фондів

Зборівська ТГ може розглянути можливість створення резервних фондів відповідно до законодавства. Наявність таких фондів дозволяє мати у наявності достатньо ресурсів, які можуть бути використані в разі виникнення кризових ситуацій.

5. Розвиток інвестиційної політики

Зборівська ТГ повинна активно працювати над залученням інвестицій із зовнішніх джерел та стимулювання розвитку бізнесу на території громади. Для цього слід розробити привабливі інвестиційні пропозиції, які міститимуть інформацію про переваги і потенціал розвитку громади, доступність інфраструктури та підтримку для бізнесу. ТГ може працювати над створенням сприятливих умов для бізнесу на своїй території. Це може включати спрощення процедур реєстрації бізнесу, зменшення адміністративних бар'єрів, надання підтримки та консультування підприємців.

6. Розвиток міжнародного співробітництва

ТГ може реалізовувати спільні проекти та програми з іншими територіальними громадами з метою об'єднання ресурсів та ефективного використання коштів. Наприклад, об'єднання закупівель, спільне використання інфраструктури, обмін досвідом та ресурсами.

7. Розвиток громадського бюджетування

Управлінцям Зборівської ТГ варто максимально залучати громадськість до процесу прийняття рішень щодо формування та використання бюджетних ресурсів. Одним із шляхів врахування думки громадськості є запровадження системи бюджетування, у якій громадяни можуть пропонувати та голосувати за проекти, які будуть фінансуватися за рахунок бюджетних коштів.

Отже, розвиток та вдосконалення бюджетного механізму формування та використання фінансових ресурсів Зборівської ТГ вимагає комплексності

рішень, адже ефективне управління бюджетними ресурсами, формування сприятливих умов для бізнесу відіграють ключову роль у забезпечення фінансової стабільності та розвитку громади. Звичайно, описані вище пропозиції щодо розвитку бюджетного механізму та інвестиційної політики Зборівської ТГ вимагають більш детального аналізу потреб громади та партнерства із експертами та зацікавленими сторонами. Імплементация цих пропозицій може сприяти покращенню фінансової стабільності, забезпеченню ефективного використання ресурсів та стимулювання розвитку громади в цілому.

3.2 Обґрунтування вибору інвестиційного проекту для співфінансування Зборівською ТГ

Реалізація багатьох проектів комерційних підприємств може бути ефективнішою, якщо на умовах співфінансування до них долучаються, наприклад, об'єднані територіальні громади. Звичайно, це потребує ґрунтовної аналітичної підготовчої роботи щодо оцінювання проектів, адже кошти, які виділятиме на реалізацію проектів ТГ, це кошти платників податків, тому ефективність вкладень повинна бути гарантованою.

Пропонуємо Зборівській ТГ використовувати для аналізу математичне моделювання за процедурами, які будуть описані далі. Найпростішим варіантом вибору обсягів вкладень у різні проекти є вирішення завдання моделями лінійного програмування та відповідної оптимізації.

Розглянемо комбінацію проектів, які передбачають залучення трудових, матеріальних та фінансових ресурсів для виготовлення продукції із певними обмеженнями. Розрахуємо оптимальні обсяги виробництва за критерієм максимізації прибутку.

Прибутковість проекту 1 становить 80 тис. грн., проекту 2 – 90 тис. грн., проекту 3 – 130 тис. грн., проекту 4 – 150 тис. грн. Розраховано також норми витрат за ресурсами кожного виду (Рис. 3.2).

3	Ресурси	Проект 1	Проект 2	Проект 3	Проект 4	Наявність
4	Трудові	5	7	8	10	15
5	Матеріали	8	10	15	17	100
6	Фінанси	6	8	10	13	110
7	Прибуток	80	90	130	150	

Рисунок 3.2 Параметри проектів, які розглядаються Зборівською ТГ для співфінансування

Звичайно, існують певні обмеження щодо кожного виду ресурсів, які є сукупними для підприємств, які пропонують реалізовувати проекти, та Зборівської ТГ. ТГ може забезпечити проекти фінансовими ресурсами, тому ці обмеження варто чітко враховувати.

Для того, щоб визначити, які проекти будуть більш ефективними для співфінансування, необхідно сформулювати математичну модель та провести відповідні розрахунки. Ідентифікуємо індекси проектів та ресурсів, змінні і параметри моделі.

Нехай кожен проект буде мати свій індекс j , який змінюється від 1 до 4.

Також кожен з видів ресурсів позначатиметься індексом i та змінюється від 1 до 3, оскільки ми розглядаємо 3 групи ресурсів.

Що стосується наявних у розпорядженні підприємства та Зборівської ТГ ресурсів, позначимо їх індексом b (b_1 – наявні трудові ресурси, b_2 – наявні матеріальні ресурси, b_3 – наявні фінансові ресурси). Прийmemo також змінні параметри – це коефіцієнти їх витрат на одиницю j -тої продукції a_{ij} відповідно. Запланований прибуток, що отримується від реалізації одиниці продукції за проектом j -того типу c_j . Розраховуватимемо обсяги виробництва за кожним проектом кожного j -того виду i позначимо їх x_j .

Наступним кроком є формалізація умов задачі оптимізації, яка передбачає опис цільової функції та допустимої множини значень. У даному випадку допустимою множиною є сукупність усіх варіантів реалізації проектів, забезпечених наявними у підприємств та Зборівської ТГ ресурсами. Опишемо умови задачі оптимізації через системи нерівностей:

$$\begin{aligned}
 5x_1 + 7x_2 + 8x_3 + 10x_4 &\leq 15 \\
 8x_1 + 10x_2 + 15x_3 + 17x_4 &\leq 100 \\
 6x_1 + 8x_2 + 10x_3 + 13x_4 &\leq 110
 \end{aligned}
 \tag{1}$$

Для такої системи нерівностей повинна зберігатися умова невід'ємності змінних, тобто $x_{ij} \geq 0$.

Оскільки ми намагаємося оптимізувати витрати як підприємств, так і Зборівської ТГ, окрім обмежень повинна бути визначною цільова функція, в даному випадку, це величина, яка максимізує прибуток.

$$f = 80x_1 + 90x_2 + 130x_3 + 150x_4 \rightarrow \max \tag{2}$$

Для визначення параметрів оптимізації скористаємося можливостями MS Excel і внесемо у таблицю всі змінні параметри, цільову функцію, обмеження і граничні умови (Рис. 3.3).

	A	B	C	D	E	F	G	H
1		Обсяг виготовленої продукції						
2								
3	Ресурси	Проект 1	Проект 2	Проект 3	Проект 4	Обмеження	Знак	Наявність
4	Трудові	5	7	8	10	0	<=	15
5	Матеріали	8	10	15	17	0	<=	100
6	Фінанси	6	8	10	13	0	<=	110
7	Прибуток	80	90	130	150		Max	

Рисунок 3.3 Вхідні параметри оптимізаційної функції

Розрахуємо цільову функцію із врахуванням обмежень за кожною групою ресурсів, скориставшись функцією SUMPRODUCT (Рис. 3.4)

	A	B	C	D	E	F	G	H
1		Обсяг виготовленої продукції						
2								
3	Ресурси	Проект 1	Проект 2	Проект 3	Проект 4	Обмеження	Знак	Наявність
4	Трудові	5	7	8	10	=SUMPRODUCT(\$B\$2:\$E\$2;B4:E4)	<=	15
5	Матеріали	8	10	15	17	=SUMPRODUCT(\$B\$2:\$E\$2;B5:E5)	<=	100
6	Фінанси	6	8	10	13	=SUMPRODUCT(\$B\$2:\$E\$2;B6:E6)	<=	110
7	Прибуток	80	90	130	150	=SUMPRODUCT(\$B\$2:\$E\$2;B7:E7)	Max	

Рисунок 3.4 Розрахунки оптимізаційної функції із врахуванням обмежень за групами ресурсів

Наступним кроком є перехід до аналізу даних, зокрема, використання команди Пошуку рішення. В діалоговому вікні задаємо комірку цільової функції, обираємо завдання максимізації, вносимо параметри комірок із значеннями змінних параметрів, змінні комірки та всі обмеження (Рис. 3.5).

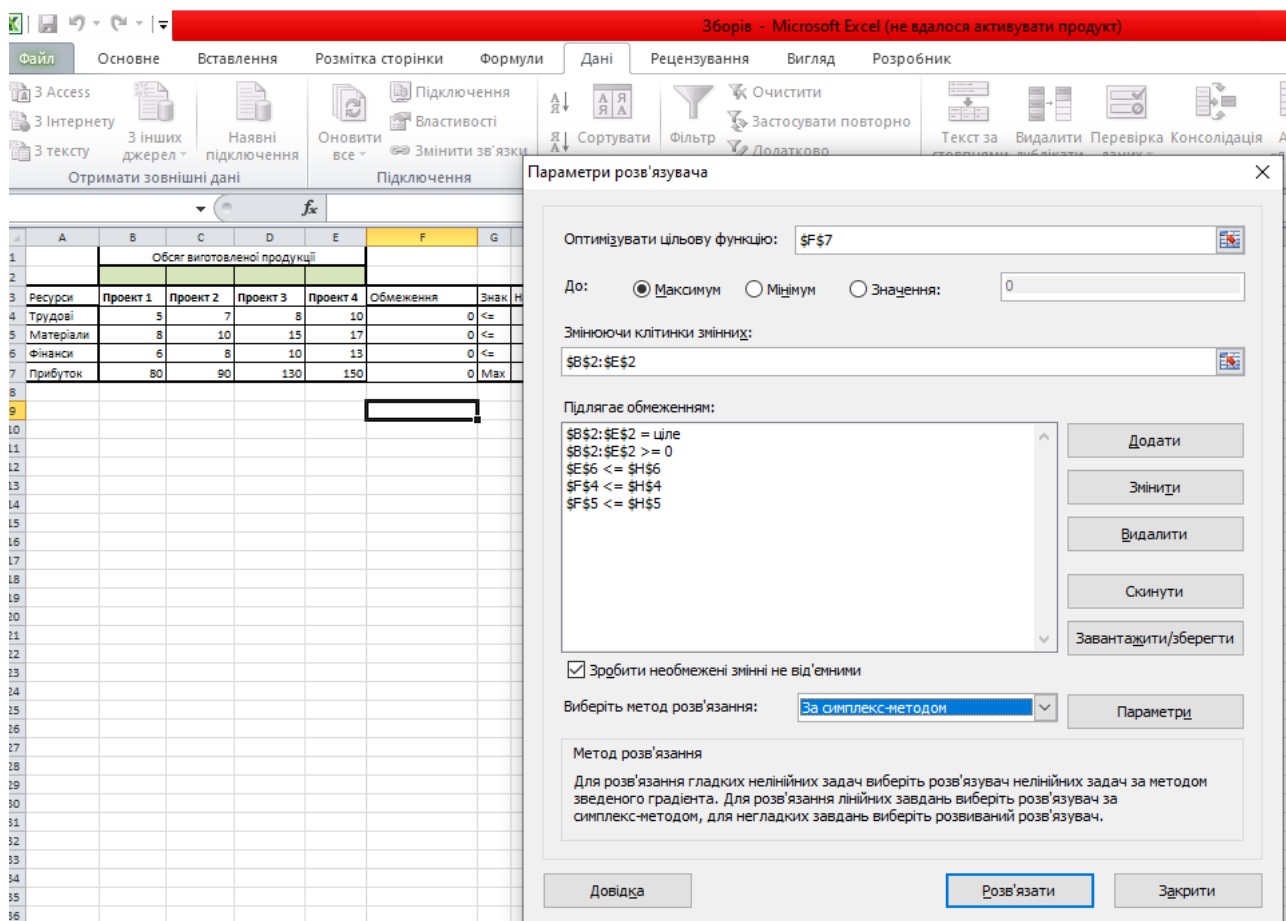

Рисунок 3.5 Внесення параметрів розв'язувача оптимізаційної задачі

- У діалоговому вікні Параметри розв'язувача в полі Оптимізувати цільову функцію робимо посилання на комірку \$F\$7, в якій знаходиться формула для оптимізації моделі.
- Для того щоб максимізувати значення цільової функції, встановлюємо перемикач До: Максимум.
- У полі введення Змінюючи клітинки змінних: робимо посилання на адреси комірок \$B\$2:\$E\$2.

– У полі Підлягає обмеженням: вводимо всі обмеження, які накладаються на пошук рішення. Для цього натискаємо кнопку Додати і у вікні Додати обмеження вводимо всі необхідні обмеження (Рис. 3.6).

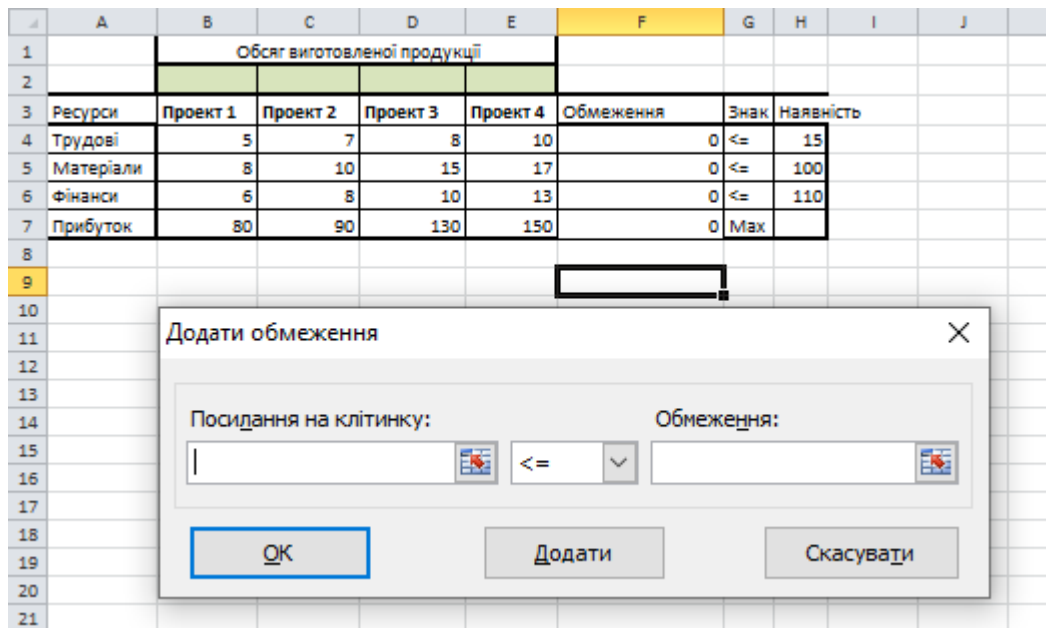

Рисунок 3.6 Внесення параметрів обмежень за групами ресурсів у оптимізаційну задачу

Далі вносимо параметри розв'язувача, які повинні дотримуватися, тобто, встановлюється точність обмеження на рівня 0,000001 та цілочислова оптимальність 1% (Рис. 3.7).

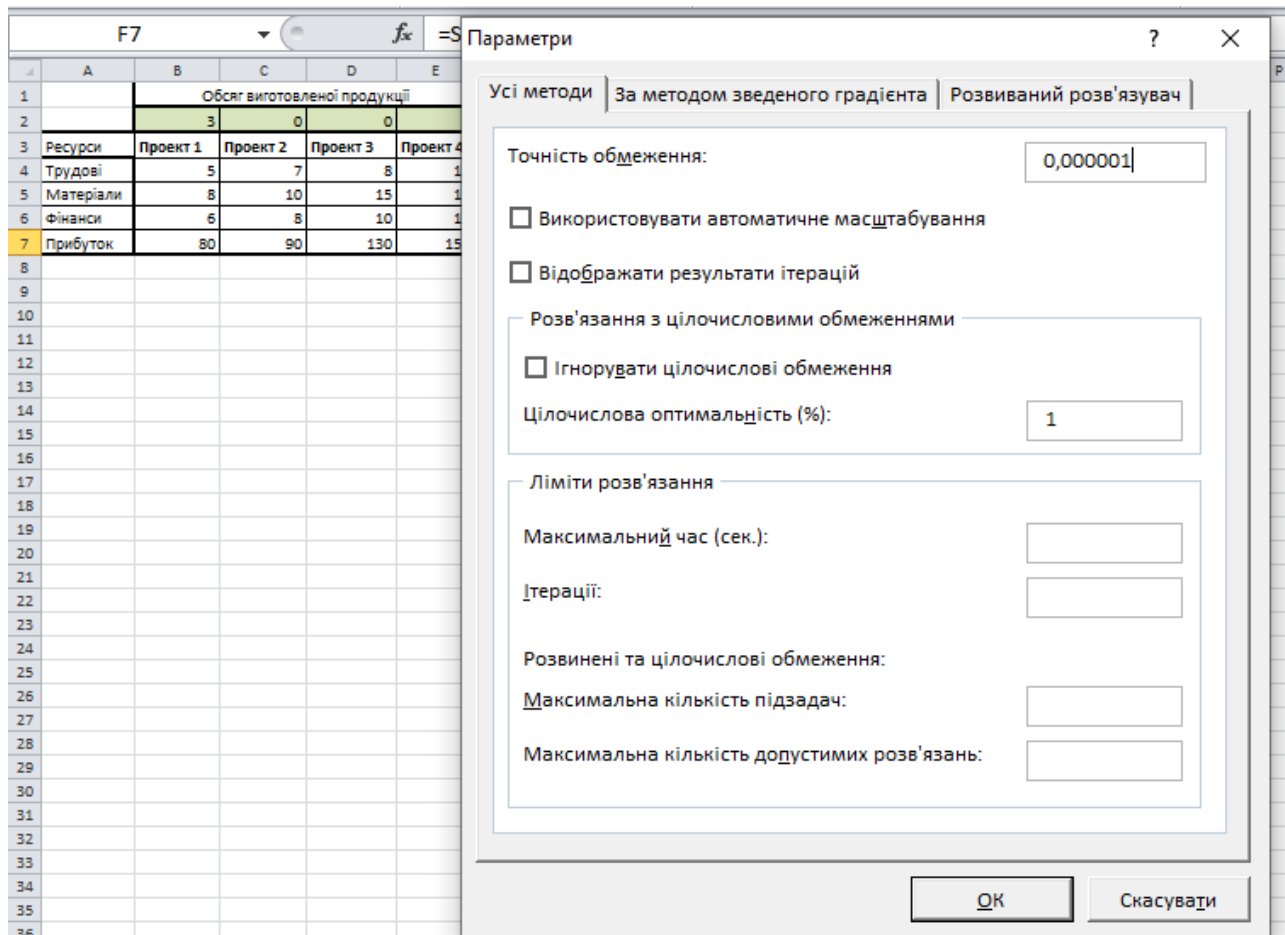

Рисунок 3.7 Параметри розв'язувача для розв'язку оптимізаційної задачі

Конвергенцію встановлюємо на рівня 0,0001, показник змінення 0,075 та максимальний час без покращення 30 (Рис. 3.8).

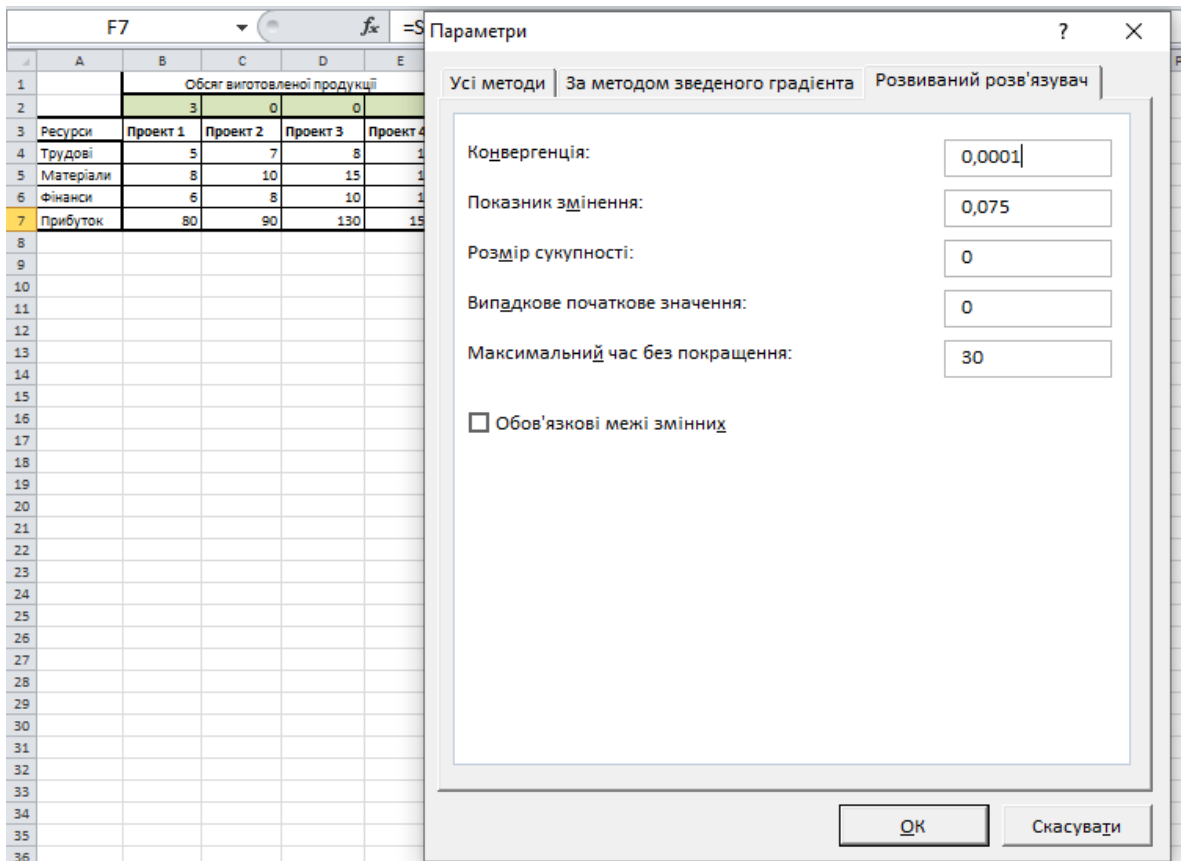

Рисунок 3.8 Параметри розв'язувача для розв'язку оптимізаційної задачі

Результати розрахунків свідчать про те, що при збереженні наявних обмежень у вигляді описаних груп ресурсів, для спів фінансування Зборівській ТГ варто звернути увагу на проект 1 (Рис. 3.9).

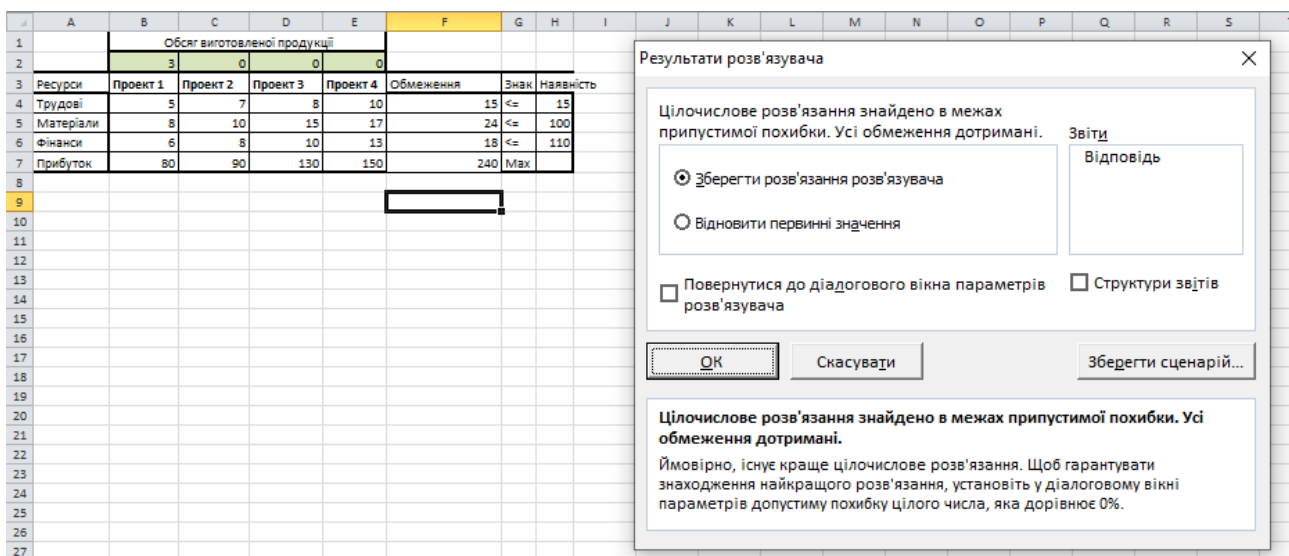

Рисунок 3.9 Результати розв'язку оптимізаційної задачі із співфінансування Зборівської ТГ

Оптимальний план випуску становить 3 тис. одиниці продукції за проектом 1, максимальний прибуток при цьому буде становити 240 тис. грн.

3.3 Розробка процедури підготовки комплексної програми заходів підвищення рівня економічного добробуту Зборівської ТГ

Функціонування об'єднаної територіальної громади є динамічним процесом, який визначається великою сукупністю факторів впливу. Тому наявність комплексної програми заходів підвищення рівня економічного добробуту може стати загальним вектором змін, якого варто дотримуватися Зборівській ТГ.

Вважаємо за потрібне здійснити опис основних етапів розробки такої програми (Рис. 3.10).

1 етапом розробки комплексної програми заходів підвищення рівня економічного добробуту Зборівської ТГ є аналіз поточного стану, який повинен бути проведеним за 3 напрямками:

- вивчення економічного потенціалу Зборівської ТГ, включаючи галузі, де вже досягнуто успіхів на даний час, а також ті, які потребують розвитку та уваги;
- оцінка соціально-економічних показників (наприклад, середній рівень доходів мешканців громади, рівень зайнятості, рівень освіти, показники ділової активності підприємницького сектору, який працює на території ТГ, величина сплачених податків фізичними та юридичними особами та інше);
- ідентифікація основних груп факторів, які здійснюють помітний вплив на економіку Зборівської ТГ, включаючи природні ресурси, інфраструктуру, туристичний потенціал, тощо).

2 етапом є визначення проблемних сфер. Дуже важливо чітко ідентифікувати проблемні явища та процеси, щоб в подальшому їх перевести в стан нейтральних або успішних. Процедурами цього етапу можуть бути наступні:

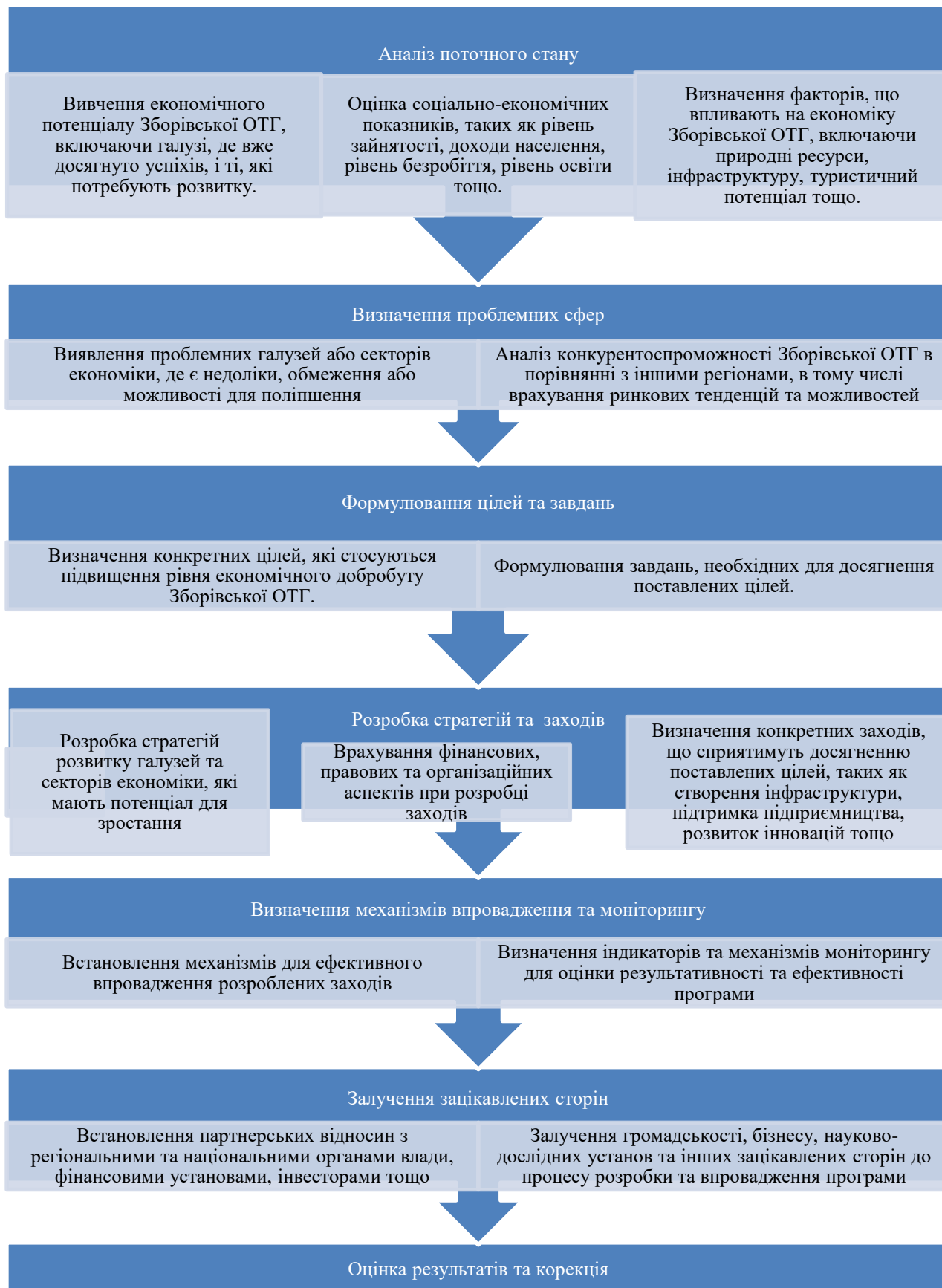

Рисунок 3.10 Процедури підготовки комплексної програми заходів підвищення рівня економічного добробуту Зборівської ТГ

Джерело: власна розробка автора

- виявлення проблемних галузей або секторів економіки, де є недоліки, обмеження або можливості для поліпшення;
- аналіз конкурентоспроможності Зборівської ТГ порівняно із іншими об'єднаними територіальними громадами, врахування ринкових тенденції та можливостей.

3 етапом є формулювання цілей та завдань. Цей етап має стратегічний характер, адже цілеорієнтація в управлінні ТГ є важливим принципом. На цьому етапі повинно бути проведено:

- визначення конкретних цілей, якц стосуються підвищення рівня економічного добробуту Зборівської ТГ;
- Формулювання завдань, необхідних для досягнення поставлених цілей.

4 етапом пропонуємо розробку стратегій та заходів, які повинні бути взаємоузгодженими як за часом, так і ресурсами для реалізації:

- розробка стратегій розвитку галузей та секторів економіки, які мають потенціал для зростання;
- визначення конкретних заходів, які сприятимуть досягненню поставлених цілей, таких як створення інфраструктури, підтримка підприємництва, розвиток інновацій, тощо.

5 етапом є визначення механізмів впровадження та моніторингу. Важливо розуміти, що механізмів реалізації може бути декілька і їх потрібно оцінювати як з точки зору економічної доцільності, так і з точки зору перспективності в масштабах довгострокової перспективи. Процесами, які необхідно здійснити на цьому етапі є такі:

- встановлення механізмів для ефективного впровадження розроблених заходів;
- визначення індикаторів та механізмів моніторингу для оцінки результативності та ефективності програми;
- забезпечення системи звітності та обліку результатів.

6 етапом є залучення зацікавлених сторін. Рішення щодо програми підвищення економічного добробуту Зборівської ТГ не можуть прийматися надто вузьким колом осіб, зважаючи на важливість цього процесу. Тому вважаємо, що залучення відносно сторонніх осіб та організацій може додати конструктиву та реалістичних прогресивних ідей. Процедурами цього етапу є:

- залучення громадськості, бізнесу, науково-дослідних установ а інших зацікавлених сторін до процесу розробки та впровадження програми;
- встановлення партнерських відносин із регіональними та національними органами влади, фінансовими установами, інвесторами, тощо.

7 етапом є оцінка результатів та корекція, тобто регулярна оцінка результатів впровадження програми та аналіз досягнень; корекція стратегій та заходів на основі отриманих результатів та змін в економічному середовищі.

Програма заходів повинна включати конкретні проекти та заходів для розвитку різних галузей економіки Зборівської ТГ.

Ми пропонуємо зосередитися на 5 елементах економічного життя Зборівської ТГ, які повинні бути покладені в основу комплексної програми заходів підвищення рівня економічного добробуту Зборівської ТГ (Рис. 3.11).

1. Розвиток сільського господарства:
<p>1.1 Залучення інвестицій для модернізації сільськогосподарських підприємств та впровадження сучасних технологій.</p> <p>1.2 Підтримка малих та середніх фермерських господарств через надання фінансової підтримки, консультацій та доступу до ринків збуту.</p> <p>1.3 Розвиток кооперативних структур та спільного виробництва для забезпечення ефективного використання ресурсів.</p>

2. Промисловий розвиток:
<p>2.1 Привертання інвестицій для створення нових виробничих підприємств та розширення існуючих.</p> <p>2.2 Розвиток інфраструктури для промислових підприємств, включаючи доступ до енергетичних ресурсів, транспортних магістралей та комунікаційних мереж.</p> <p>2.3 Підтримка інноваційних ініціатив та розробка спеціалізованих технопарків для стимулювання технологічного розвитку.</p>

3. Розвиток туризму:
<p>3.1 Впровадження маркетингових заходів для просування туристичного потенціалу Зборівської ТГ.</p> <p>3.2 Розвиток туристичної інфраструктури, включаючи готельні комплекси, ресторани, розважальні заклади та туристичні маршрути.</p> <p>3.3 Залучення інвестицій для відновлення та збереження культурно-історичних пам'яток та природних об'єктів.</p>

4. Розвиток інфраструктури:
<p>4.1 Розширення транспортної інфраструктури, включаючи дорожню мережу, залізничні сполучення та аеропортові з'єднання.</p> <p>4.2 Розвиток комунальної інфраструктури, включаючи водопостачання, каналізацію, енергетичну мережу та інші комунальні послуги.</p> <p>4.3 Підтримка розвитку інформаційної та комунікаційної інфраструктури для підвищення доступності та забезпечення ефективного функціонування бізнесу та громади.</p>

5. Підтримка підприємництва та малого бізнесу:
<p>5.1 Надання фінансової підтримки, кредитування та грантів для розвитку малого бізнесу та підприємництва.</p> <p>5.2 Проведення навчальних програм, тренінгів та консультацій для підприємців з питань управління, маркетингу, фінансів та інших сфер діяльності.</p> <p>5.3 Сприяння створенню бізнес-інкубаторів та інноваційних хабів для підтримки стартапів та розвитку нових ідей.</p>

Рисунок 3.11 Схематичне зображення комплексної програми заходів підвищення рівня економічного добробуту Зборівської ТГ

Джерело: сформовано автором самостійно

Отже, пріоритетними напрямки розвитку Зборівської ТГ є розвиток сільського господарства, промисловий розвиток, розвиток туризму, розвиток інфраструктури, підтримка підприємництва та малого бізнесу.

Висновки до розділу 3

У даному розділі здійснено розробку комплексу заходів щодо вдосконалення бюджетного механізму формування та використання фінансових ресурсів Зборівської ТГ, який включає: розширення джерел доходів; посилення контролю та відкритості; ефективне управління бюджетними коштами; формування резервних фондів; розвиток інвестиційної політики; розвиток міжнародного співробітництва; розвиток громадського бюджетування. Ці елементи розвитку необхідно узгоджувати із загрозами та можливостями, які виникають у сукупності факторів зовнішнього впливу, а також поточний стан та можливості Зборівської ТГ.

Проведено обґрунтування вибору інвестиційного проекту співфінансування, зокрема, запропонована методика оцінювання проектів з точки зору їх економічної ефективності та доцільності впровадження. Розглянуто 4 проекти співфінансування, які визначаються певним рівнем прибутковості та витрат ресурсів. Побудована функція максимізації прибутку, проведені відповідні розрахунки за допомогою табличного процесора MS Excel та визначено, що проект 1 є доцільним до впровадження на умовах співфінансування.

Здійснено розробку процедури підготовки комплексної програми заходів підвищення рівня економічного добробуту Зборівської ТГ, яка складається із наступних етапів: аналіз поточного стану; визначення проблемних сфер; формулювання цілей та завдань; розробка стратегій та заходів; визначення механізмів впровадження та моніторингу; залучення зацікавлених сторін; оцінка результатів та корекція.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1 Стан охорони праці Зборівської територіальної громади

Охорона праці у територіальних громадах здійснюється через різні механізми впливу на забезпечення безпеки та здоров'я працівників підприємств, які функціонують на території громади.

Основні аспекти охорони здоров'я в громадах полягають в наступному.

1. Законодавство та нормативна база

Національне законодавство чітко визначає правила і норми, які врегульовують охорону праці. Наприклад, це вимоги щодо безпечних умов праці, застосування особистих захисних засобів, визначають обов'язки роботодавців та працівників щодо безпеки тощо.

2. Контролюючі органи державної влади

Є низка державних органів, основними завданнями яких є завдання контролювати дотримання вимог охорони праці. Вони повинні проводити перевірки підприємств, надавати консультації з питань безпеки та накладати санкції в разі порушень.

3. Комітети з охорони праці у територіальній громаді

У територіальних громадах можуть бути створені комітети з охорони праці, які формуються із представників роботодавців та працівників. Вони спільно мають можливість аналізувати ризики, які стосуються стану охорони праці на території громади, проводити відповідні навчання.

4. Впровадження інструкцій роботодавцями

Роботодавці, які працюють на території громади, зобов'язані розробляти і впроваджувати інструкції, що стосуються безпеки та здоров'я працівників, та повністю узгоджуються із національним та місцевим законодавством.

5. Моніторинг та аналіз

Працівники відповідних управлінь Зборівської територіальної громади проводять систематичний моніторинг безпеки та здоров'я працівників, аналізують небезпеки та ризики, виявляють можливі проблеми та вживають відповідні заходи для запобігання аваріям та нещасним випадкам.

Загалом, охорона праці у Зборівській територіальній громаді є відповідальністю як роботодавців, працівників, так і органів державної влади. Вони спільно працюють для створення безпечних умов життя та праці, дотримуючись законодавства та нормативів, що регулюють охорону праці.

4.2 Організація надання фінансової допомоги мешканцям територіальної громади, які потерпіли від наслідків надзвичайних ситуацій

В умовах почастищення проявів стихійного лиха, техногенних аварій та інших надзвичайних ситуацій, дуже важливим завданням органів місцевого самоврядування є належна організація своєчасного надання фінансової підтримки та допомоги постраждалим мешканцям територіальної громади. Адже матеріальні збитки в таких випадках можуть бути досить значними і цілком позбавити людей житла, особистого майна та основних засобів до існування.

Організаційно-правові засади надання фінансової допомоги громадянам, які постраждали від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного чи природного характеру визначені у Бюджетному та Податковому кодексах України, а також у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні». Зокрема, у бюджетах місцевого самоврядування можуть і повинні передбачатися відповідні видатки на: надання пільг, субсидій, грошових компенсацій за рахунок власних фінансових ресурсів місцевих бюджетів; реалізацію спеціальних місцевих цільових програм соціального захисту та допомоги окремим категоріям громадян, які потерпіли від наслідків

надзвичайних ситуацій; заходи з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій місцевого рівня і надання допомоги постраждалим громадянам.

Для належної та ефективної організації всієї цієї роботи на рівні територіальних громад органам місцевого самоврядування доцільно і необхідно:

1. Створити спеціальний резервний фонд місцевого бюджету для оперативного реагування, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та надання термінової фінансової допомоги постраждалим громадянам, обсяг якого має становити не менше 1-3% від загального обсягу видатків загального фонду відповідного місцевого бюджету на поточний рік. Розробити та затвердити спеціальне Положення про порядок формування, використання та звітності такого резервного фонду місцевого бюджету з детальним описом і регламентацією механізму надання грошової та матеріальної допомоги громадянам, які потерпіли від наслідків надзвичайних ситуацій.

2. Визначити та затвердити відповідними рішеннями конкретні категорії мешканців територіальної громади, які матимуть пріоритетне право та можливість на першочергове отримання цільової фінансової допомоги після настання надзвичайної ситуації (багатодітні сім'ї, самотні матері/батьки, особи з інвалідністю, пенсіонери тощо). Розробити та затвердити типові форми заяв про надання фінансової допомоги громадянам та вичерпний перелік всіх необхідних документів, які мають подаватися для її отримання (довідки про склад сім'ї, перелік майна, акти обстеження завданих збитків, довідки про доходи, посвідчення про втрату майна тощо).

3. Чітко визначити граничні розміри та максимальні строки надання безповоротної фінансової допомоги громадянам, які потерпіли від НС, з коштів спеціального резервного фонду місцевого бюджету. Наприклад, для часткової компенсації завданих матеріальних збитків та втраченого внаслідок НС майна – до 20-50 тис. грн на сім'ю одноразово, на оплату тимчасового альтернативного житла чи оренди – до 5-10 тис. грн щомісяця тощо. Обов'язково передбачити чітку регламентовану процедуру поточної звітності, моніторингу, цільового

використання та ефективності витрачання всіх виділених з місцевого бюджету коштів фінансової допомоги постраждалим громадянам для уникнення можливих зловживань та шахрайства.

4. У разі настання масштабних надзвичайних ситуацій зі значними руйнуваннями та людськими жертвами оперативно сформувати та направити у всі осередки ураження спеціальні мобільні комісії із представників місцевої влади, фахівців і громадськості, які мають негайно виїхати на місця подій для детального обстеження зруйнованого та пошкодженого житлового фонду і майна громадян, об'єктивної оцінки реальних розмірів завданих прямих матеріальних збитків, визначення конкретного розміру грошової фінансової допомоги кожній окремій постраждалій особі чи родині з урахуванням усіх обставин та можливостей місцевого бюджету.

Ретельна та відповідальна реалізація всіх вищевикладених рекомендацій та заходів на рівні територіальної громади надасть можливість в найкоротші строки налагодити справедливу, прозору та вкрай необхідну для постраждалих громадян систему цільової адресної фінансової підтримки та грошової допомоги, яка значно зменшить гостроту їх складних життєвих обставин, спричинених наслідками надзвичайних ситуацій. Окрім того, це безперечно знизить соціальну напругу та глибину негативного впливу стихійного лиха на найуразливіші верстви населення конкретної територіальної громади.

Висновки до розділу 4

У цьому розділі проаналізовано основні аспекти організації охорони праці в Зборівській територіальній громаді та розроблено рекомендації щодо вдосконалення системи надання фінансової допомоги постраждалим від наслідків надзвичайних ситуацій.

Встановлено, що охорона праці на території громади регулюється національним законодавством, контролюється спеціальними органами

державної влади, комітетами з охорони праці, а також шляхом розробки роботодавцями відповідних інструкцій та постійного моніторингу умов праці.

Для вдосконалення механізму надання фінансової підтримки громадянам, які постраждали від НС, запропоновано створення резервного фонду (1-3% від видатків бюджету громади), затвердження положення про порядок його використання, виділення категорій отримувачів допомоги, процедур подання заяв і звітності тощо.

Реалізація цих пропозицій сприятиме підвищенню безпеки праці на підприємствах громади та ефективності надання фінансової підтримки громадянам, постраждалим від НС, за рахунок коштів місцевого бюджету.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Кваліфікаційна робота виконана повністю у відповідності із визначеною метою та завданнями. Отримано наступні результати:

1. Виявлено особливості процесів бюджетної децентралізації в Україні, підкреслено їх важливість, адже саме завдяки децентралізації держава має змогу збалансувати потреби та можливості місцевих громад інструментами бюджетного вирівнювання, дотування та інше. Показано, що бюджетна децентралізація передбачає створення механізмів контролю та обліку використання фінансових ресурсів на місцевому рівні, тобто, впровадження систем фінансового моніторингу, специфічної звітності, що в свою чергу сприяє прозорості публічних фінансів.

Описано стратегічні цілі державної регіональної політики до 2027 року, які складаються із 3 векторів – підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах; розбудова ефективного багаторівневого врядування.

2. Досліджено принципи формування фінансових ресурсів територіальної громади, серед яких особливе місце відводиться принципу самодостатності, який означає, що територіальна громада повинна мати достатньо фінансових ресурсів для забезпечення власних прямих потреб. Також розглянуто принципи справедливості та рівності; ефективного використання ресурсів; сталості та довгострокового планування. Показано, що сукупність принципів формування фінансових ресурсів об'єднаної територіальної громади містять самодостатність, справедливість, ефективність використання та довгострокову орієнтацію. Дотримання цих принципів дозволить територіальній громаді повною мірою використати наявний соціально-економічний потенціал, а також дотримуватися сталого розвитку.

3. Проаналізовано інструменти фінансування функціонування ТГ, які є важливими з огляду на необхідність відповідного фінансового забезпечення діяльності. Виокремлено джерела фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в Україні: бюджетні кошти; інвестиції; грантова підтримка; кредитні фінансові ресурси; міжмуніципальна співпраця.

Показано, що найбільшою часткою за стабільністю надходжень для більшості територіальних громад України характеризуються бюджетні кошти, які отримує громада як результат застосування таких фінансових інструментів як податкові надходження, а також фінансування у розрізі реалізації державних цільових програм розвитку та підтримки ТГ.

4. Подано загальну характеристику особливостей функціонування Зборівської ТГ, яка розташована у Тернопільській області; вона є громадою міськосільського типу. Громада знаходиться на відстані 37 км від Тернополя, 26 км від Золочева, 92 км від Львова. Факторами, які найбільш помітно впливають на якість життя в Зборівській ТГ є: людський капітал; соціальна інфраструктура; економіка; послуги та комунальна інфраструктура дороги; просторовий розвиток; довкілля і туризм; громадський транспорт. На території громади діє 60 закладів торгівлі, 3 автозаправних станцій, 8 станцій техобслуговування автомобілів, 7 аптек і 7 закладів громадського харчування. У громаді немає готельної бази.

5. Проведено аналіз дохідної частини бюджету Зборівської територіальної громади

Бюджет Зборівської територіальної громади за 2021 рік за доходами загального фонду виконано на 102,6% або на 3 999 191 гривень більше, ніж передбачено по бюджету. У порівнянні з 2020 роком надходження зросли на 43,1%. Основними платниками ПДФО, який був спрямований до бюджету громади, є: Управління освіти, культури, молоді і спорту, праці та соціального захисту населення Зборівської міської ради, КНП «Зборівська лікарня» Зборівської міської ради, ВСП «Зборівський фаховий коледж ТНТУ ім.І.Пулюя», ВАТ «Тернопільобленерго», ПП «Агропродсервіс Ярчівці»,

Зборівська міська рада, ПрАТ «Тернопільгаз», ТОВ «Агропродсервіс Вест», КНП «Зборівський центр первинної медико-санітаної допомоги» Зборівської міської ради, ТзОВ «Білий берег».

Можна бачити, що податкові надходження у вартісному абсолютному вимірі щороку зростають, причому найбільше зростання було характерне для 2021 року, за який величина податкових надходжень у бюджет Зборівської ТГ зросла аж на 23 млн.764 тис. грн. Найбільший внесок у таке зростання здійснили надходження за статтями «Податки на доходи, податок на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості», які в бюджетному розподілі акумулюються за однією бюджетною статей доходів. Також суттєво зросли надходження за статей доходів «Внутрішні податки на товари та послуги» (за 2019 рік на 227050 грн., за 2020 рік на 621484 грн., а за 2021 рік аж на 1 млн.809 тис. грн).

Ще більший приріст характерний за статтею «Місцеві податки» – абсолютне відхилення значення у 2019 році порівняно із 2018 роком становило 2 млн.993 тис. грн., за 2020 рік приріст становив 7 млн.116 тис. грн., а за 2021 рік – 9 млн.323 тис. грн. Надходження від рентної плати та плати за використання інших природних ресурсів, а також екологічного податку суттєво не впливали на загальну величину дохідної частини бюджету Зборівської ТГ. Зростання загальної величини рентних плат відбувалося за рахунок нарощення рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів і таке збільшення характерне для всього періоду 2018-2021 рр.

6. Проаналізовано видаткову частину бюджету Зборівської територіальної громади, зокрема, виявлено, що найбільші видатки Зборівської ТГ пов'язані із утриманням та розвитком освіти, що відображено у структурі загальних видатків громади. Можна бачити із аналітичної таблиці, що за 2021 рік видатки Зборівської ТГ на проведення заходів або утримання спортивної інфраструктури суттєво скоротилися. Таке звуження витрат пояснюється завершенням будівництва мультифункціональних майданчиків для занять

спортом, на що в 2020 році було витрачено 1,54 млн. грн., що на 182 тис. грн. більше, ніж у 2019 році.

Найбільших витрат за функціональною категорією «Економічна діяльність» потребує утримання та розвиток автомобільних доріг та дорожньої інфраструктури за рахунок коштів місцевого бюджету. У 2020 році було витрачено 1,8 млн. грн. (що на 3,07 млн. грн. менше, ніж у 2019 році), в 2021 році 4,35 млн. грн.

У 2021 році здійснена реалізація заходів, спрямованих на підвищення доступності широкосмугового доступу до Інтернету в сільській місцевості на суму 96 тис. грн.

7. Розроблено напрямки вдосконалення бюджетного механізму формування та використання фінансових ресурсів Зборівської ТГ, зокрема показано, що комплекс заходів щодо вдосконалення повинен функціонувати на перетині поточного стану та можливостей Зборівської ТГ і факторів зовнішнього впливу на громад. До основних прогресивних заходів можна віднести такі: розширення джерел доходів, посилення контролю та відкритості, ефективне управління бюджетними ресурсами, формування резервних фондів, розвиток інвестиційної політики, розвиток міжнародного співробітництва, розвиток громадського бюджетування. Детально описано кожен із цих груп заходів.

8. Обґрунтовано доцільність вибору інвестиційного проекту для співфінансування Зборівською ТГ.

Розглянуто комбінацію проектів, які передбачають залучення трудових, матеріальних та фінансових ресурсів для виготовлення продукції із певними обмеженнями. Розраховано оптимальні обсяги виробництва за критерієм максимізації прибутку.

Прибутковість проекту 1 становить 80 тис. грн., проекту 2 – 90 тис. грн., проекту 3 – 130 тис. грн., проекту 4 – 150 тис. грн. Розраховано також норми витрат за ресурсами кожного виду, на основі яких за допомогою відповідного інструментарію економіко-математичного моделювання виявлено, що

оптимальний план випуску становить 3 тис. одиниці продукції за проектом 1, максимальний прибуток при цьому буде становити 240 тис. грн.

9. Здійснено розробку процедури підготовки комплексної програми заходів підвищення рівня економічного добробуту Зборівської ТГ, яка сформована із наступних етапів, які детально описані в кваліфікаційні роботі: аналіз поточного стану; визначення проблемних сфер; формулювання цілей та завдань; розробка стратегій та заходів; визначення механізмів впровадження та моніторингу; залучення зацікавлених сторін; оцінка результатів та відповідна корекція.

Також розроблена комплексна програма заходів підвищення рівня економічного добробуту Зборівської ТГ: розвиток сільського господарства; промисловий комплекс; розвиток туризму; розвиток інфраструктури; підтримка підприємництва та малого бізнесу.

10. Досліджено стан охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях у Зборівській територіальній громаді

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Возняк Г.В. Переваги та ризики бюджетної децентралізації: теоретико-методологічні аспекти. Проблеми економіки. 2015. № 2. С. 253-257
2. Василик О.Д., Павлюк К.В. Бюджетна система України. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 544 с.
3. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження КМУ №333-р від 01.04.2014 р. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. URL: <http://minregion.gov.ua>
4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Закон України від 24.12.19 № 385-2014-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/385-2014-п>
5. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/9/2019>
6. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р>
7. Баранов С. Проблемні питання процесу бюджетної децентралізації в Україні. Підприємництво, господарство і право. № 3/2020. URL: <https://dspace.oduvs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/70dae4c1-3422-4cde-af17-85224aa18324/content>
8. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021- 2027 роки та план заходів з її реалізації. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/regionalna-politika/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027-roki-ta-plan-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi>
9. Бюджетний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>

10. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

11. Берданова О., Вакуленко В., Тертичка В. Стратегічне планування: навчальний посібник. Львів, 2008. 138 с.

12. Борщ Г. А., Вакуленко В. М., Гринчук Н. М., Дехтяренко Ю .Ф., Ігнатенко О. С., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф., Юзефович В. В. (2017) Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посібник. Київ, 107 с.

13. Ковальова О.М., Бурлака О.Є. Аналіз проблематики управління фінансовим забезпеченням розвитку територіальних громад у розрізі оцінки їх інвестиційного потенціалу. Економіка: реалії часу. Науковий журнал. 2021. № 5 (57). С. 55-62

14. Сірик З. О., Білик Р.Р., Панухник О.В. Територіальна основа місцевого самоврядування: основи законодавчого регулювання. Журнал Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. - 2020. - Т. 7. - № 3. - С. 147-155

15. Sodoma, R., Sadura, O., Kudak, K., Kotys, N., Panukhnyk, O., & Blishchuk, K. (2023). Territorial communities of Ukraine in the context of decentralization. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 306-313

16. Siryk, Z., Popadynets, N., Pityulych, M., Chakii, O., Irtysheva, I., Panukhnyk, O., ... & Lysyak, N. (2021). Decentralization of local self-government under the conditions of administrative-territorial reform in Ukraine. *Accounting*, 7(4), 781-790

17. Пітюлич, М. М., Крупка, А. Я., Мінкович, В. Т., & Чакій, О. І. (2023). Детермінанти розвитку та їх вплив на фінансову стійкість територіальних громад

18. Мотичак, Н., & Крупка, А. (2016). *Державно-приватне партнерство як універсальний механізм інвестиційної політики в умовах сталого розвитку* (Doctoral dissertation, Тернопіль, Астон).

19. Markovych, I. SMALL AND MEDIUM BUSINESS OF UKRAINE IN CRISIS PHENOMENA. In *The VII International Scientific and Practical Conference «Science, trends and modern methods of solving problems», February 20-22, Lisbon, Portugal*. 286 p. (p. 35).

20. Маркович, І. Б. (2022). АНАЛІЗ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У 2022 РОЦІ ДО БЮДЖЕТІВ РІЗНИХ РІВНІВ. *Рекомендовано до друку вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка (протокол № 2 від 29 вересня 2022 р.)*. 233 с.

21. Офіційний сайт Зборівської територіальної громади <https://zborivska-gromada.gov.ua/>

22. Баймуратов М. О. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні. Муніципальне право України : підручник / В. Ф. Погорілко, М. О. Баймуратов, Ю. Ю. Бальций та ін. ; за ред. М. О. Баймуратова. 2-ге вид., доп. Київ : Правова єдність, 2009. С. 247-318 URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk745766.pdf>

23. Баймуратов М. Правовий статус територіальної громади в Україні: теоретичні та практичні проблеми/ Муніципальний рух : новий етап розвитку : матеріали VII Всеукр. муніцип. слухань «Муніципальний рух в Україні – 10 років розвитку» (Бердянськ, 6–8 верес. 2001 р.). Київ : Логос, 2002. С. 368-371

24. Ольшанський О. В. Особливості управління комунальною власністю міста. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць. Харків. 2004 р. № 2 (20). Ч. 1. С. 174-179

25. Безуглий Д.Г. Координаційне забезпечення проектноорієнтованого управління розвитком об'єднаних територіальних громад в Україні. Теорія та практика державного управління. 2016. № 2(53). С.155-160

26. Безуглий Д.Г., Шаров Ю.П. Підхід до оцінювання рівня проектної зрілості органів місцевого самоврядування. Аспекти публічного управління. 2015. № 11-12. С. 67
27. Глинська О. В. Територіальна громада як суб'єкт права комунальної власності. Форум права. 2012. № 2. С. 120-125.
28. Білоус Я.Ю. Аналіз показників оцінки соціально-економічного розвитку об'єднаних територіальних громад. Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. - 2017. - № 10. - С. 12-17. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>
29. Загальні засади місцевого самоврядування в Україні : підруч. / [авт.-упоряд.: О. В. Батанов, Н. М. Батанова, В. М. Вакуленко та ін.] ; за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ, 2010. 368 с.
30. Денисенко М. П., Павлюк К. М. Зарубіжний досвід регулювання трансакційних витрат на основі положень нової інституціональної теорії. Сучасні тенденції трансформації регіональної економіки: матеріали науково-практичної конференції. Секція: Світове господарство і міжнародні економічні відносини. (м. Дніпро, 30 жовтня 2021 р.). Дніпро: НО «Перспектива», 2021. С. 4-8
31. Цілі сталого розвитку та Україна. Урядовий портал. Єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. Державний сайт України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/cili-stalogorozvitku-ta-ukrayina>
32. Куйбіда В. С., Карпенко О. В., Наместнік В. В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. Вісник НАДУ при Президентіві України (Серія «Державне управління»). 2018. № 1. С. 5-10
33. Концепція «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» [Електронний ресурс]. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/>

34. Мунько А. Ю. Удосконалення управління муніципальною власністю у контексті розвитку системи місцевих фінансів: портфельний підхід. URL: <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2015-3/doc/2/13.pdf>

35. Управління фінансовими ресурсами місцевого бюджету: монографія / [Л. Ф. Кондусова, І. І. Нескородєва, І. І. Алексеєнко та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. Л. Ф. Кондусова. Харків : Вид-во ХНЕУ, 2015. 278 с.

36. Підтримка реформи. Портал реформи адміністративних послуг. Офіційний інтернет-портал. - Режим доступу: <http://cnap.in.ua/reformsupport/>

37. Децентралізація і формування політики регіонального розвитку в Україні : наук. доп. / Шевченко О. В., Романова В. В., Жаліло Я. А. та ін. за наук. ред. д-ра екон. наук. Жаліло Я. А. Київ : НІСД, 2020. 153 с.

38. Досвід децентралізації у країнах Європи : зб. док. Пер. з іноз. мов / Заг. ред. В. Б. Гройсмана. К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2015. 766 с.

39. Хашиєва Л.В. Практика стратегічного управління розвитком міст: аналіз зарубіжного досвіду. URL :<http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2009-2/doc/5/06.pdf>

40. Шарлей Р., Кавунець А. В., Безпалько О. М., Москалу М., Ланова А.І. Європейські стратегії для місцевих громад України та Молдови: досвід країн Вишеградської четвірки: методичний посібник / «Єврорегіон «Дністер», 2018. С. 78

41. Список об'єднаних територіальних громад Тернопільської області Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/Список_об'єднаних_територіальних_громад_Тернопільської_облaті

42. Тернопільська область. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. 2016. URL: <http://www.minregion.gov.ua/wpcontent/uploads/2016/05/Ternopilaska.pdf>

43. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/ Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

44. Методичний посібник для здобувачів освітнього ступеня «магістр» всіх спеціальностей денної та заочної (дистанційної) форм навчання «БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ» / В.С. Стручок – Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., –156 с.

ДОДАТКИ